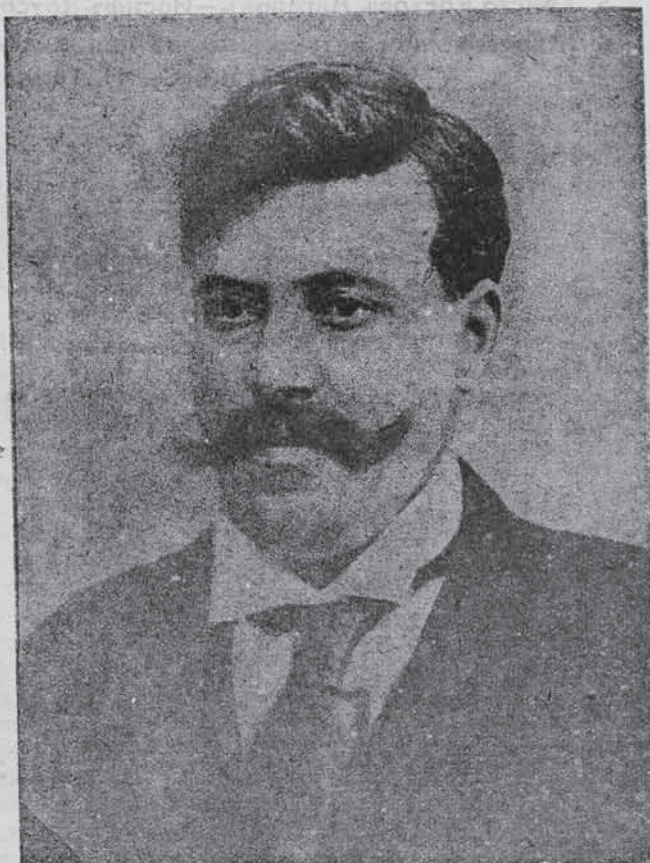

София, май—юний 1943 г.

✓117.Тукъ,
Бъл.Зем.и Кооп.Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ГОЦЕ ДЕЛЧЕВЪ

БИБЛИОТЕКА МА Б.З.М. ЗАНИМА

Година XV.

Книга 5—6 (145—46)

Съдържание:

1. На поклонение на лобното място на Гоце Дѣлчевъ.
2. 40 години отъ героичния край на войводата Параскевъ Цвѣтковъ — К. Хр. Сов.
3. Ревизионната чета въ Битолския революционенъ окръгъ — Христо Настевъ
4. Поздравителни телеграми по случай Гоцевитѣ тържества.
5. Христо Костовъ Ангеловъ — Йосифъ Котсовъ.
6. Жертвитѣ при потушаване на Илинденското въстание — Н. Темчевъ.

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
СОФИЯ

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

40 ГОДИНИ ОТЪ ГЕРОИЧНАТА КОНЧИНА НА АПОСТОЛА НА МАКЕДОНСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ

НА ПОКЛОНЕНИЕ

на лобното мѣсто на Гоце Дѣлчевъ

Да се поклони предъ самия гробъ на Гоце Дѣлчевъ е дългъ свещенъ за всѣки достоенъ българинъ, особено за времената, въ които живѣемъ. Въ времена на колебание и разруха, които сж обхванали не малка частъ отъ нашето общество, въ времена, въ които се решаватъ сждбинитѣ на човѣчеството въобще и частно на българския народъ, издигването до зенита на съзнанието на българина героизма и саможертвата на нашитѣ светители, които съ кръвта си изкупили народната ни свобода, е повеля за всѣки общественикъ, за всѣка родолюбива организация.

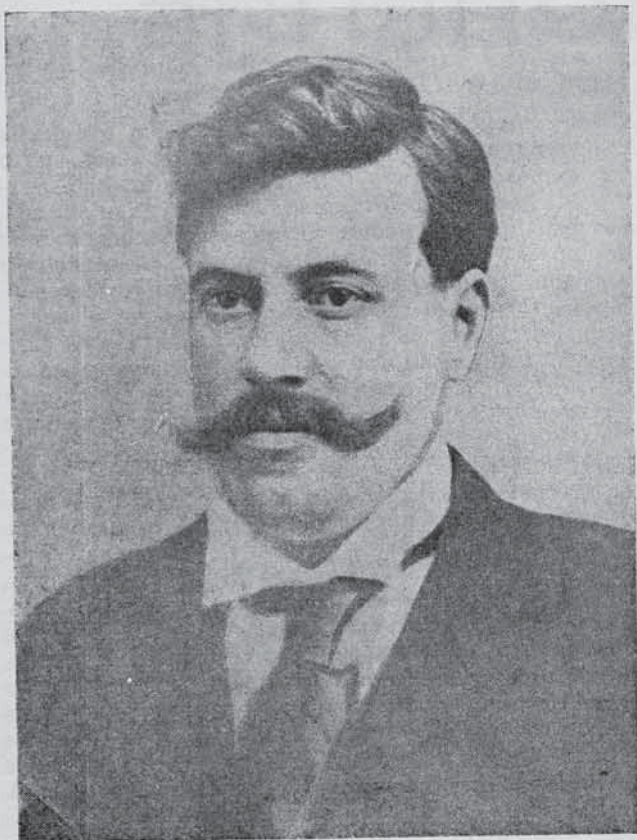
Пролѣтътъ, сезонътъ на събуждането на природата, въ който се е съживило всичко притиснато и заспало презъ зимата и буйно проявява своята воля за животъ, като че ли е предопределена за проявление най-висшитѣ достоинства на българина. Презъ пролѣтътъ на 1876 (20. IV.) избухна априлското възстание и свързанитѣ съ него събития въ Батакъ и Перущица; все презъ сжщата пролѣтъ се прояви бележитото аъзстание въ Търново, Г. Орѣховица и Дръново; въ срѣдата на м. май Ботевъ мина Дунава съ четата си и загина на Вола; презъ днитѣ 15—18. IV 1903 г. се извърши знаменития по своята смѣлостъ подвигъ на „Гемиджитѣ“ въ Солунъ; сжщата пролѣтъ подготви избухването на илинденското възстание; по това време Гоце извърши атентата на моста и тунела при Ангиста и месецъ следъ това загина. . .

Илинденската организация, която е издигнала за своя емблема подвизитѣ на своитѣ създатели и вдъхновители, дължеше на самия гробъ на Гоце едно поклонение, въжелано желано отъ всѣки българинъ въобще и по-специално отъ всѣки македонски българинъ — отъ 40 год. насамъ. Въ съгласие съ илинденското д-ство и специалния граждански комитетъ въ гр. Съръ подготви се програма, която даде неочаквано блестящи резултати, дължащи се до голѣма степенъ на съдействието, което бѣ оказано отъ властитѣ. 93-та поклонници—илинденци и бивши учители въ гр. Съресъ — потеглихме на 30. IV. вечерта. Въ претоварения както винаги съ пжтници тренъ не лесно се нареди специаленъ вагонъ за поклонниците. Започналиятъ презъ деня дъждъ като че ли отавали нѣкаква тежестъ отъ гърдитѣ на всички и пжтуването ни се вършеше подъ съзнанието, че носимъ голѣма радостъ за бълг. земеделецъ.

По македонски обичай потеглянето на влаке бѣ съпроводено съ молитвена черковна пѣсень, която бѣ последвана отъ хубави народни пѣсни, изпълнявани като че ли отъ школувани пѣвци-илинденци. Дъждовнитѣ капки по прозорцитѣ на вагона поощряватъ пжтуващитѣ и неусѣтно се отзовахме въ гара Симитли, дѣто ни бѣ указано голѣмо внимание: По разни пжтеки бѣхме отведени и настани въ специаленъ вагонъ. Навалицата отъ пжтници и отъ войници и ученици отпускарѣ е невъобразима. Дековилката мжно може да се справи. Потегляме следъ не малкъ престой. На съседната гара Мечкулъ посрещнахме 1 май много нерадостно: Неможахме точно да разберемъ на какво се дължеше сблъскването на товарния отъ доле и на пжтнишкия преди нашия влакъ, но разбрахме силата на провидението, което на пжтя на катастрофиралитѣ две вагончета бѣ изпречило едно грамадно дърво, което спаси отъ явна погибель нѣколко десетки бълг. граждани. Тукъ трѣбва да се подчертае удивлението, което предизвика всрѣдъ пжтниците самоотвержеността на г. подполковникъ Петровъ. Невиждалъ други пжтъ тоя приказенъ български кжтъ, г. подполковникътъ застаналъ на платформата на последната кола—да се нагледа на прелеститѣ на дефилето. Не изминалъ нито единъ километъръ, той слуша тревожнитѣ сигнали на срещашитѣ се два влака, което му е позволило да запази равновесие при самия ударъ. Непосрѣдственъ свидетелъ на катастрофата, г. Петровъ организира специална команда и съ собственъ трудъ и примѣръ избави отъ тежка участъ редъ млади юнаци. Тръгнахме късно следъ обѣдъ. Кресненското дефиле покрай природнитѣ си красоти открива и силата и мощта на българския духъ и трудъ: Удивлява се човѣкъ като гледа, какъ е могло по тѣзи безбродни стрѣмнини да се създадатъ толкова начинания за препитание; издигнати стени създаватъ всевъзможни по величина и форма терасовидни площи, които преди филоксерата сж давали прочутото чакъ въ Солунъ и Съръ кресенско вино, превишаващо по вкусъ, ароматъ и захарностъ всички други вина. Понастоящемъ създаденитѣ по тоя начинъ площи се използватъ за най-разнообразни посаджения — главно картофи. По лѣвия брѣгъ на Струма явно личатъ усилията на българина да свърже столицата на България съ Бѣломорието.

Колкото Кресенското дефиле е дълго (26 км.) диво, стръмно, шумно — чувства се какъ Струма мъчно пробива водитъ си презъ тѣснинитъ му — толкова Рупелското дефиле (7 км.) е приветливо, широко растлано съ просторни градини и ливади и съ чудно красиви пейзажи, които очакватъ своитъ вдъхновени възпроизводители.

Стъмни се вече и едва можемъ да догонимъ стария Демиръ-Хисаръ, който е отхвърленъ на 3—4 к. м. източно отъ ж. пѣтната линия, та нищо се не види отъ него. Макаръ и съ голѣмо закѣснение влакътъ ни чака и ний се прехвърляме въ него, за да се отправимъ за предназначението ни — Съресъ, кждето ни се бѣ приготвило тържествено посрещане.

Гоце Дѣлчевъ

Вмѣсто въ 2 ч. сл. пл. пристигнахме едва следъ 9 часа. На площада личи арка съ надписъ: „Добре дошли скъпи гости!“ Тукъ е стариятъ ратникъ г. Ив. Сматракалевъ, председ. на д-во „Илинденъ“, който ни отправи топло приветствие, изразяваще радостта на Сърското гражданство, че му се отдава възможност поради 40 годишнината отъ смъртъта му да изрази своята дълбока почитъ къмъ апостола на македонската революционна организация Гоце Дѣлчевъ.

Отговори му председателятъ на Илинденската организация г. Лазаръ Томовъ:

Драги Илинденци, братя българи,

Ние идемъ почти отъ всички краища на хубавата българска земя, за да се поклонимъ предъ

свѣтлия образъ на най-великия български синъ, Гоце Дѣлчевъ, предъ хрисимия идеалистъ, учителъ и войвода Д. Гоцановъ и другаритъ имъ, паднали за свободата и обединението на бѣлг. народъ на 21 априлъ 1903 г. при с. Баница, недалечъ отъ вашия хубавъ гр. Съръ.

Наредъ съ това, ине ще се преклонимъ предъ гробоветъ на книжаря А. Никовъ, упоритъ българинъ, убитъ отъ андартитъ, на лобното мѣсто на обесенитъ Дим. Трендафиловъ, учителъ — революционеръ и Ив. Жилевъ и двамата отъ Броди, загинали за родината и войводата Динката отъ с. Търлисъ — дългогодишенъ борецъ за свободата.

40 години ни дѣлятъ отъ смъртъта на Гоце, но споменътъ за неговото дѣло е прѣсенъ и ободряющъ. Върху купищата кости на паднали борци следъ 1/4 вѣковно тежко грѣцко иго възкрѣсна свободата следъ героичния походъ презъ 1941 г. на германскитъ храбреци. Върху подвизитъ на всички тѣзи наши деятелни предшественици се изгради дълго лелеяната свобода и днесъ имаме възможност да ви стиснемъ дѣсницата и заедружно да изразимъ радостта си отъ добитата свобода. Да бжде вѣчна свободата и подъ скиптъра на любимия Царъ Борисъ да крачимъ напредъ. *Да бжде вѣчна обединена България!*

Леки коли ни отвеждатъ въ града. Станционната улица, дълга 2 к. м., широка, права, приветлива сочи благоустройството на голѣмия бѣлг. центъръ.

На площада предъ общината величествена арка съ надписъ: „Обединена България ви приветствува!“ Хиляденъ народъ макаръ и по-късна доба е около първенците на града. Тукъ сж областнитъ директори г. Д-ръ Стефанъ Клечковъ и Никола Коларовъ, тукъ е бригадниятъ командиръ г. полковникъ Лазаръ Ханджиевъ, комендантътъ и кмета на града, архиерийскиятъ намѣстникъ, офицери, учители и учителки, студенти и ученици.

Фасадата на общината е украсена съ лампи образувачи инициалитъ на Н. В. Царя, Царицата и Престолонаследника.

Утихна бурното ура и маршоветъ изпълнявани отъ военна музика и . . .

г. П. Стояновъ, кметъ на гр. Съресъ, поздрави гоститъ:

Драги Илинденци,

Отъ името на града и отъ мое име Ви приветствувамъ съ „Добре дошли“ въ нашия градъ. Надѣваме се да останете съ добри впечатления и да отнесете отъ тука трайни спомени. Ние сме отворили въ сърдцата си широко вратитъ на госто-приемството и ще бждемъ много радостни, ако останете доволни. Не ни събира тукъ въ тоя до скоро поробенъ край единъ обикновенъ случай. Събираме се да отдадемъ почитъ на единъ легендаренъ борецъ за свободата на Македония, който преди 40 години затвори за винаги очи пронизанъ отъ вражески куршумъ. Преди 40 години, въ дебритъ на балкана, изгасна единъ животъ и престана да тупти сърдцето на единъ юнакъ, който бѣ отдалъ цѣлия си животъ въ борба съ турското потисничество и е работилъ въ нашия край да буди къмъ свобода българския народъ, тоя български народъ, за който още се намиратъ хора

да разказват лъжата, че той не е живял и не е страдал в тия краища.

Колко силен и знатен е бил Гоце Дѣлчевъ. та и следъ 40 години да е прѣсна въ паметта ни неговата слава!

Днесъ, когато зарята на свободата е огрѣла цѣла Македония, когато нашитѣ национални идеали сж почти осъществени, когато тукъ сме свободни да говоримъ български, гдето турски кракъ е гизилъ и по заповѣдь се е слушала само гръцка речъ, ще бждемъ неблагодарни, ако не спомнимъ имената на плеадата борци, които напоиха съ кръвта си Македонскитѣ и Тракийски полета и върху коститѣ на които се изгражда „Велика и Обединена България“.

Добре дошли.

Редакторътъ на сп. „Илинденъ“ отговори на приветствията на кмета съ следнитѣ думи:

„Г-не кмете, г-да Директори, г. полковникъ, уважаеми госпожи и господа;

Презъ периода на своитѣ борби за духовно и политическо освобождение българскиятъ народъ е изтъкналъ много силни воли и характери. Не е лесно да се откаже човѣкъ отъ сладоститѣ на живота, да се отрече отъ себе си и да тръгне изъ стрѣмния пѣтъ на саможертвата.

Необхватни сж случаитѣ на проявена храбростъ и алтруизмъ, на безстрашие предъ смъртта и на посрещането ѝ съ усмивка на уста отъ редъ наши първенци — извършеното, обаче, отъ Гоце Дѣлчевъ е изумително. Какъ той не показа човѣшка слабостъ! Какъ той можа да издържи цѣл животенъ изпитъ безъ упрекъ, безъ колебание — всрѣдъ страдания и лишения!

Велики хора, велики характери само могатъ да привлекатъ маситѣ, да тръгнатъ подиръ тѣхъ и да създадатъ епохални събития — цѣли религии.

Гоце постъпва въ военното у-ще презъ 1891 г. 3 година по късно блесва предъ него съ всичкия свой чаръ и велелепие военното достоинство. Тѣкмо бѣ го достигналъ и се отказа отъ него. Колесницата на щастieto и личното доволство бѣ се спрѣла предъ него. Оставаше му да влѣзне само въ нея, за да го възвиси тя къмъ чертози тѣй силно ожидавани и днесъ — 50 години отъ тогава — отъ цѣлия народъ и отъ златната негова младежъ.

Аскетъ ли или изгубенъ меланхоликъ бѣ се запжтилъ къмъ гората за общуване съ Бога и съ природни стихии? Неврастеникъ или мизантропъ бѣ презрѣлъ обществото, та се отказа отъ него и му обрѣна гърбъ?

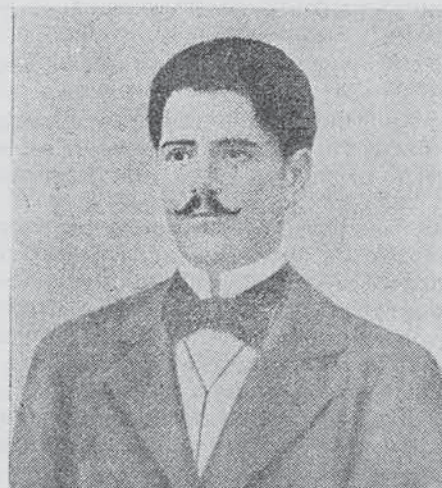
Само който познава веселия неговъ характеръ и любвеобилната негова жизнерадостъ, само който бѣше чулъ мелодичния неговъ гласъ, доволството и унеса, съ които възпѣваше народни страдания и велелепия природни — само той ще прецени свѣрховѣшката жертвоготовностъ на тоя олицетворителъ на българската храбростъ и себепристрастие!

Дѣлчевъ Георги се отрече отъ родители и роднини — народътъ го грабнѣ въ обятията си, разнежи се и го нарече Гоце — мило, галено, свойски!

Георги Дѣлчевъ Николовъ се отрече отъ себе си, отъ чина си и пое пѣтя къмъ лични страдания за народно прусъпване, и, преценилъ неговата жертва, народътъ го възлюби и го възве-

личи и възпѣ подвига му. Издигналъ го до зенита на народностното съзнание, съ гордостъ и велелепие той произнася името му и величае себе си, че е билъ способенъ да създаде великани отъ неговия калибъръ.

Пролѣлъ кръвта си за народни идеали, революц. организация още повече израстна, стана по-мощна, по величава. Всѣки каза: „Той, великиятъ вождъ, умрѣ — що остава за менъ!“

Димитъръ Гошановъ

Сложилъ кости предъ олтара на свободата, Гоце възкрѣсна въ душата на българина и служи за пжтеводна звезда на всички които сж впрегнали здраве и сили, за да изградятъ величието на бѣлг. държава и народъ.

40 год. отъ смъртния неговъ часъ. Съ всѣки новъ день той расте въ съзнанието на бѣлг. народъ и се издига до положението на кумиръ, предъ който се кланя царъ и народъ.

И ето ни тукъ — край земята оросена съ священата негова кръвъ — зовеиъ ний неговия духъ, който бди върху сждбинитѣ на възлюбения неговъ народъ, прекланяиъ се предъ него и просимъ чинно и смилено да осѣня душитѣ на бѣлг. поколѣния и да имъ внушава своята любовъ къмъ тази вѣлшебна — отъ Бога надарена съ земни блага страна и къмъ храбрия, къмъ достойния неговъ народъ, културтрегерътъ всрѣдъ славянството, учителътъ на народитѣ въ срѣднитѣ вѣкове.

Гоце — име сладко, сърдце любвеобилно, душа силна, самоотвержена, геройска — самораздала се всецѣло за народъ и народни идеали, храбрецъ надъ храбрецитѣ! Цѣли 40 год. ти пълнишъ душата на цѣлъ народъ съ възторгъ и радостъ, съ упование и надежда. Името ти се произнася съ неземна наслада и гордостъ!

Ти възвиси народа, който те създаде, и всички тръгнаха по пѣтя, който ти бѣше поелъ.

Въ 3 войни епохални събития записаха най-свѣтлитѣ страници въ историята на бѣлг. народъ. 200,000 войници пролѣха като тебъ кръвта си за величието на бѣлг. ниродъ и българинътъ израстна въ своето съзнание, израстна и предъ погледа на най-достойнитѣ европ. народи, които съ коститѣ си днесъ изграждатъ чертози недостигнати до сега всрѣдъ човѣчеството.

И благодарение на кръвта, която съюзенитѣ

народи лѣятъ, днесъ върху бѣлг. земя сияе свободата, която вещае свѣтло бждеще не само за насъ бѣлгаритѣ, но и за всички населяващи европейския континентъ народи.

Слава и величие, вѣчна признателностъ къмъ борящитѣ се народи и достойнитѣ тѣхни вождозе, които влагатъ свръхчовѣшки усилия за преуспѣване на подетата борба.

Поклонъ предъ падналитѣ за свободата на човѣчеството герои!

Да живѣе царѣтъ на бѣлгаритѣ и неговата храбра армия!

Слава и величие на съюзенитѣ наши народи!
Ура!

Специална квартирна комисиия разквартирува гоститѣ, които следъ 26 часовъ труденъ и мъчителенъ пътъ трѣбваше да си отпочинатъ, за да събератъ сили за утрешния день.

2 май, недѣля. Ранно утро. Градѣтъ, празнично декориранъ съ наредни знамена, се готви за несбждавалото се презъ цѣлото му съществуване всебѣлгарско тържество. Бѣлгаритѣ, които възлизатъ вече къмъ 7—8000 души, сж наизлѣзли изъ улицитѣ да посрѣщатъ идващитѣ отъ селата староседелци и новодошли преселници, едни отъ които на широки конски коли насѣдали върху послани съ черги и килими пейки, други пешкомъ и подъ строй—мже, жени, деца, млади булки и девичи въ пѣстри национални носии—съ плакати предъ себе — масово трѣгнали да манифестиратъ своята бѣлгарска радостъ, вѣрватъ да зематъ мѣсто на площада „Князь Симеонъ Търновски“ предъ специално построения аналой, цѣлъ обграденъ съ зеленина и укиченъ съ знамената на Бѣлгария, Германия, Италия и Япония и съ ликоветѣ на Н. В. Царя и Царското семейство, на Ад. Хитлеръ и художествено изработенъ портретъ на прославявания Гоце. Улицитѣ гъмжатъ отъ народъ. Кога успѣ Съръ да добие бѣлгарски колоритъ! Непълни 2 години, а какво ще стане подиръ други 2—3? Околията вече получава своя бѣлгарски обликъ отъ турско време, когато отъ 63 села 57 бѣха бѣлгарски!

Следъ тържествената литургия въ черквата „Св. Архангелъ“ шедствието потегля за площада. Тукъ сж наредени—войскова частъ, ученици и ученички заедно съ своитѣ учители отъ гимназия, прогимназия и основни училища, родолюбиви организации—на запасни офицери, подофицери, бойци отъ фронта, илинденци и граждани съ официалнитѣ власти на чело — всичко както въ старитѣ предѣли на Бѣлгария. Извършва се панихида за падналитѣ за свободата на бѣлг. народъ. На „Вѣчная память“ изпълнявана отъ прекрасенъ смѣсенъ хоръ подъ ржководството на вещь диригентъ всички падатъ на колѣне. Негово Високопреосвещенство Неврокопскиятъ митрополитъ Борисъ държа Боговдѣхновено слово. Вития сжщи, той прикова вниманието на всички, просейки отъ Всевишния да утвърди освободителното дѣло на царъ и народъ. Председателъ на илинденската организация г. Лазаръ Томовъ изрази радостта на илинденци, че имъ се удава случая да се поклонятъ предъ паметта на великия апостолъ на македонското освободително дѣло Гоце Дѣлчевъ и на другаритѣ му Димитъръ Гоцановъ, Стефчо Ив. Духовъ, Стоянъ П. Захариевъ и Димитъръ Палаянковъ — всички родомъ отъ източна Македония — изъ околността на гр. Съръ.

Директорѣтъ на Бѣломорската областъ г. Дръ Стефанъ Клечковъ, младъ, енергиченъ представителъ на бѣлгарската властъ, известенъ съ своето ораторско изкуство, съ избрани думи изразявайки скръбта на г. министра на вътрешнитѣ работи, че е възпрепятствуванъ да вземе лично участие въ това тържество на бѣлг. духъ и преданостъ къмъ народни идеали, поздрави празнуващитѣ отъ страна на правителството и покани всѣки бѣлгаринъ да впрѣгне честни усилия за изграждане величието на родината.

Започна следъ това церемонията по освещаване знамето на мѣстната прогимназия „Гоце Дѣлчевъ“ и на илинденското д-ство. Кръстникѣтъ на I-то бѣше представителѣтъ на г. министра на Народното просвѣщение — Директорѣтъ на основното образование г. п. Стоиловъ, на II-то — г. Лазаръ Томовъ.

Г-нъ п. Стоиловъ каза приблизително следното:

„Съ чувство на голѣма радостъ поехъ задължението на г. Министра на народното просвѣщение, г. проф. Борисъ Йоцовъ, да го представлявамъ на това тържество и отъ негово име да бжда кръстникъ на училищното знаме, на този символъ на наука, просвѣта и национална култура.

Днесъ цѣлокупниятъ бѣлгарски народъ отъ Тихия Бѣлъ Дунавъ до Бѣлото море и отъ лазурнитѣ води на Охридъ до Черното море празнува паметта на единъ свой великъ синъ, празнува 40 годишнината отъ смъртта на Гоце Дѣлчевъ, пламененъ борецъ за освобождението на Македония и Тракия.

Днесъ цѣлокупниятъ бѣлгарски народъ си спомня за подвизитѣ и дѣлата му и се прекланя предъ паметта не този, който се бори съ слово и мечъ за най-скъпия човѣшки даръ — свободата на родината.

Закърменъ отъ героична майка, вдъхновенъ отъ заветнитѣ идеали на плеадата наши прадѣди, той вложи цѣлата си енергия, младенчески си идеализъмъ и умственитѣ си способности за заветната си мечта—свободата на Македония — и на така обилно хвърленото семе вече виждаме плодетѣ и нестихващо имъ се радваме.

Този паметенъ день за цѣлокупния бѣлгарски народъ ще бжде двойно по-паметенъ за насъ събраниитѣ тукъ, защото Гоце Дѣлчевъ е роденъ израстналъ и сложилъ коститѣ си въ този край и тукъ най-голѣмата дейностъ е проявилъ и защото днесъ се извършва друго едно културно тържество:

На учителитѣ и ученицитѣ отъ основното училище е дошла щастливата идея да наименоватъ училището си на името на легендарния герой и на днешния день да осветятъ знамето на своето училище.

Ясно е вече, че не така случайно основното училище въ града носи името на Гоце Дѣлчевъ, както още по-малко случайно е това, че въ днешния голѣмъ празникъ за цѣлокупния бѣлгарски народъ се освещава знамето на училището.

На нашето народно знаме, което е символъ на свобода, независимостъ и единение на цѣлокупния бѣлгарски народъ, тритѣ цѣтя изразяватъ, че бѣлгарския народъ е миролюбивъ, че никога не желалъ чуждото, че неговата мисль е насочена къмъ честенъ трудъ, къмъ вѣчно свѣжитѣ отъ зе-

ленина ниви, ливади и гори, които възвисяват неговия духъ и го правятъ независимъ и най-после, че този миролюбивъ народъ, който работи спокойно, тихо, ако бжде нападнатъ, ограбенъ или откраднатъ, става строгъ, знае да пролива своята буйна кръвъ.

Днесъ съ благословията на Н. В. Преосвященство се освети нашето училищно знаме — този символъ на просвѣта, наука и националенъ културенъ напредъкъ. То, като възбужда представитѣ, които имаме за народното знаме, нека да кара душата на младото българско поколѣние да гори отъ непрестаненъ стремежъ къмъ все повече и повече знания, за обогатяване на умоветѣ имъ, за възвисяване на душитѣ имъ.

Драги учителя и ученици,

Гордейте се съ Вашето знаме и достойно го издигайте надъ главитѣ си. Нека патронътъ покровителъ на Вашето училище, чиито образъ стои отъ една страна на знамето, великиятъ българинъ и легендаренъ борецъ за свободата на родината ни Гоце Дѣлчевъ, да Ви импулсира въ всички Ваши дѣла. Непрестанно черпете поука отъ живота му, отъ неговитѣ велики подвизи, та въ утрешния день, да бждете не само богати съ знания и готови да работите за културния, стопански и всестраненъ напредъкъ къмъ нашата страна, но да станете синове горещо любящи своята свидна родина, силно привързани къмъ трона на великиятъ български царе, горещо любящи нашия мждъръ царъ и готови всѣки моментъ да последвате примѣра на Вашия патронъ — покровителъ Гоце Дѣлчевъ.

Господине Директоре,

Предавамъ това знаме чрезъ Васъ на учителтѣ и ученицитѣ отъ мѣстното народно училище „Г. Д.“ съ пожелание то гордо да се издига надъ главитѣ Ви, а Вие, стройно наредени подъ него, окриляни отъ духа на Г. Д. да вървите къмъ неспирни завоевания на просвѣта, наука и култура. Подъ него да израстне безчетна армия отъ просвѣтни дейци, готови да бранятъ нашия културенъ фронтъ и изобщо интереситѣ на цѣлокупния български народъ.

Нека то се предава отъ поколѣние на поколѣние и винаги да ги води къмъ подвизи за велика България!

Директорътъ на прогимназията г. Алекс. п. Илиевъ отговори съ следнитѣ думи:

„Уважаемый г-нъ Директоре,

Приемайки това свещено знаме, азъ и учителитѣ при прогимназията въ гр. Сѣръ даваме обетъ, че въ своята учебно-възпитателна работа ще се вдъхновяваме винаги отъ родолюбивитѣ идеи на нашия патронъ Гоце Дѣлчевъ — великиятъ апостолъ за свободата на Македония и обединението къмъ майката родина.

Моля Ви, г-не Директоре, да предадете на г-на Министра на нар. просвѣщение моитѣ увѣрения, че родното учителство тукъ ще изпълни съ достоинство възложенитѣ му тежки просвѣтни задачи. То е вложило всичкитѣ си сили, за да възкреси българското слово, четмо и писмо въ този скжпъ бълг. край, които тъй жестоко сж били тъпкани въ миналото отъ нашитѣ вѣковни врагове — гърцитѣ.

Предайте сжщо на г-на Министра, че три нѣща вдъхновяватъ учителството въ гр. Сѣръ въ неговата апостолска дейностъ: Богъ, Царъ и Родина“. Г-нъ Лазаръ Томовъ вржчвайки знамето на председателя на д-во „Илинденъ“ Ив. Сматракалевъ каза следното:

„Възрадвамъ съмъ отъ сърдце и душа, че въ този тържественъ моментъ става освещаването на вашето д-во. За първи пътъ следъ 1/4 вѣковно страшно гръцко робство ни се удава възможностъ да се събереме тукъ въ политѣ на китната Шарлия, въ гр. Сѣръ.

Това свещено трицѣтнo знаме — бѣло, зелено и червено — изразява духа на българския народъ, хубавата плодородна и китна българска земя, просявана отъ Дунавъ, Марица, Мѣста, Струма, Вардаръ и Бистрица, храбростта на българския народъ и готовността му за саможертва доказани не веднажъ въ епичнитѣ му борби за свобода и обединение.

„Г-нъ Председателю,

Предавамъ ви това знаме, украсено съ lika на нашия любимъ Гоце, съ вѣра, че ще го пазите като зеницата на окото си и че то навѣки ще се развѣва въ тоя хубавъ български кжтъ, за свободата на който паднаха много български революционери и витези — знайни и незнайни — върху коститѣ на които възкрѣсна свободата.

Да бжде вѣчна свободата на обединена България!“

(Цѣлуна знамето и го предаде на предс. г-нъ Ив. Сматракалевъ).

Молитвената панихида и водосвета завършиха. Шедствието тръгна на поклонение за площада — лобно мѣсто — на което бѣха увиснали въ турско време осжденитѣ на смъртъ: Иванъ Жилевъ, Димитъръ Трендафиловъ и войводата Динката, застрелянитѣ наблизко отъ андартъ Атанасъ Никовъ, книжаръ въ града и братовия му синъ...

Следъ кратка упокойна молитва съ вѣчная память, изслушана на колѣне, заредиха се вѣнци отъ страна на родолюбивитѣ организации, на съюза на българското студентство, отъ „Шаръ“ — др-ството на макед. студенти, отъ юнаци и отъ община.

Кметътъ на гр. Сѣръ, г. П. Стояновъ, каза следнитѣ нѣколко думи, които обърнаха вниманието на всички:

Сжжпи Покойници,

Единъ близъкъ другаръ на Гоце Дѣлчевъ и Вашъ другаръ, сега покойникъ — Яворовъ — въ едно писмо до Тодоръ Александровъ пише следното: „Когато се освободи Македония, която съмъ считалъ за своя майка, пратете единъ отъ другаритѣ на гроба ми, да ми съобщи тая радостна вестъ“. Сега, когато отъ името на общината въ знакъ на признателностъ и почитъ Ви полагамъ тоя венецъ, азъ Ви съобщавамъ радостната вестъ, че Македония, за която се борихте и умрѣхте, е свободна. Богъ да Ви прости“.

Вѣнци бѣха положени отъ делегати на Солунското и Кукушкото братства въ София отъ предс. на Макед. братства о. з. генералъ К. Николовъ; отъ илинденци поднесе вѣнецъ членъ на д-во „Илинденъ“ въ гр. Сѣръ.

Започна парадната манифестация.

Официалните лица сж на определеното място срещу общината. Военната музика засвири походен марш. На челно място минават илинденци. Знамената имъ. пурпурно-червени, отразяващи пролетата за българската свобода юнашка кръв, се развѣватъ и осѣнятъ духоветъ на падналитъ герои, които днесъ ликуватъ заедно съ останалитъ имъ живи другари — всички вече въ доста напреднала възраст, побѣлѣли, прегърбени, но съ изправени глави гордо стѣпятъ просълзени вследствие великата радостъ съ която Богъ ги удостои — да се поклонятъ на лобното място на своя достоенъ учител и вдѣхновител, на първоапостола на макед. революция, която той организира и вдѣхнови, та създаде чудото въ свѣта — отъ тѣняшитъ въ материална и духовна нищета роби сътвори рицари-герои, които съ своята себеподаностъ, съ проявения алтруизъмъ и готовностъ за най-скжпи кръвни жертви спечелиха обаянието на цѣлия цивилизованъ свѣтъ.

Наредени единъ до другъ илинденци прие-матъ приветствието на следващитъ манифестанти. Нижатъ се една следъ друга родолюбивитъ организации, селянитъ отъ общинитъ — Ени Къойска, Просенишка, Елшанска, Каваклийска, Г. Броди, Кешишлий, Дутлий, Коспеки, Еди Дерменъ, Горно Фращани, Долно Фращани, Мертатеве — съ плакати: „Вѣчно възпоминание на Гоце“, „Обединениятъ български народъ не забравя своитъ родолюбиви борци“, „с. Баница. лобното място на Гоце“ и т. н.

Върви народътъ и цѣлъ ликува отъ радостъ. Възгласитъ му — да живѣе България и ура, оно-ва громко българско ура, което докарва трѣпки отъ възхита и душевна наслада, та цѣлия градъ кѣнти и довежда въ недоумение настанилитъ се тукъ чужденци, които въ сплетенитъ отъ тѣхъ паяжини ловѣха български души и съ срѣдства най-непростени ги претопяваха и ги обръщаха въ грѣцко злато, за да владѣятъ чрезъ него цѣлата българска околностъ и да създаватъ пристѣпнитъ на велика Елада. Слушатъ гърци и гъркини и се удивляватъ отъ българския, духъ тѣй спонтанно изразяванъ отъ мало и голѣмо, отъ граждани и селяни — ахъ тѣзи селяни, какъ така се изплѣзнаха изъ ржцетъ имъ. какъ тѣ използваша тѣхния трудъ, какъ ги доеха като кротки крави! — и благоволяватъ да заявятъ чрезъ нѣкои — „Кой да е знаелъ, че чествуваниятъ герой се е борилъ противъ турцитъ и за нашата свобода, та да вземемъ и ний равно участие въ тържествата!“

Ето ги децата — ученици и ученички отъ най-разни възрасти ведно съ тѣхнитъ учители. Минаватъ тѣ, гордо стѣпятъ и гласоветъ имъ — небесни, херувимски — преизпълнятъ съ радостъ душата на старитъ борци. Колко отъ тѣхъ не пролѣха сълзи! Боже мой, тоя български учител! Върѣдъ общата разруха, която е обхванала редицитъ слоеве на нашето общество, разруха, която всѣки новъ день изпълня българскитъ затвори и създава криминални типове и процеси, училището оставя скинията, въ която учителътъ свешенодействува и твори характери и изпълня душитъ на подрастващитъ наши поколения съ добродетелитъ присжщи на българския народъ. Кога училището сколаса да създаде оня ентусиа-зъмъ, онази стегнатостъ върѣдъ децата! Непълни

две години пѣкъ редъ, дисциплина, успѣхъ, като че ли е било и пребило!

Свети безсребърници! Нищо нечисто не ги блазни. Попаднали върѣдъ ангелска срѣда, об-ладани отъ ангелскитъ души на своитъ питомци, тѣ сж далечъ отъ всѣка човѣшка суета и тво-рятъ день и нощъ и създаватъ достойни гражда-ни на своя народъ. Възрожденци сжщи. Паисиев-ци. Дѣ да бѣха се издигнали всички ни служители на тѣхния пиедесталъ! Би ли имало по-щастлива страна отъ България въ цѣлия свѣтъ? Само сре-щу коравия залѣкъ хлѣбъ тѣ свѣщенодействуватъ. Аскети сжщи. Па нали тѣхниятъ химнъ и маршъ то-ва имъ повелява?

„Далечъ отъ насъ богатство,
Награди и хвалби,
Далечъ отъ нашъто братство
Безчестнитъ мъгли!“

За работа сме жѣдни
О, дайте ни дѣла,
Да прѣснемъ ний сме длѣжни
Вѣковната мъгла!“ . . .

Кой прорече тѣзи пророчески слова? Кой въ тѣхъ тѣй ефирно схвана смисъла и духа и свети-телството на българското учителство? И не заради това ли то освѣти паметта на своя водителъ и вдѣхновителъ съ специаленъ паметникъ въ Бори-совата градина въ София? Щастлива страна съ достойнитъ свои училищни служители! Да възви-симъ тѣхъ въ съзнанието на българския народъ и да се стремимъ да насочимъ и другитъ служби къмъ учителския прототипъ!

* * *

Часътъ минава вече 2. Южното слънце пари и прижурия и потъ ни облива. Манифестацията ве-че свършва. Главнитъ улици на Сѣръ цѣло гѣм-жило. Народната душа ликува. Кой е могълъ да предполога, че така стихийно ще се разрази на-родното тържество, което дава чистъ български обликъ на града? Не бѣше ли това духътъ на Гоце, който бѣ осѣнилъ манифестирующитъ и ги импулсиралъ и вдѣхновявалъ? Кой другъ аристо-кратъ и меценатъ би могълъ да изтрѣгне ентусиа-зъмъ, който Гоце е създалъ?

„Който за България умре, — бѣ казалъ ве-ликиятъ Левски — той вѣчно съ България ще жи-вѣе“, а Ботевъ изрече: „Тозъ, който падне въ бой за свобода, той не умира“.

За България Гоце умрѣ, затова съ България вѣчно ще живѣе. Падна въ бой за свобода, затова и неумира и

Земя и небо, звѣръ и природа
И пѣвци пѣсни нему ще пѣятъ —
вѣчно, до като на свѣта България свѣтува.

* * *

Въ военното събрание общинската управа е наредила пишна трапеза. Па цвѣтя, цвѣтя — око да ти зайде! пълно праздненство. Митрополитъ Борисъ благославя трапезата и прѣвъ открива официалната частъ на банкетъ. Думитъ му мждри, философски, съдържатъ поука, която трѣбва да се чуе отъ всички. Само вещь стенографъ може да ги схване. Родното му място (Гявато — Би-толско) до скоро въ робство, самъ той се счита но-

воосвободенъ и съ Божие вдъхновение изразява величайшата своя радостъ, която свободата му донесе и напътства и съветва всички за всеотдайната служба къмъ държава и народъ, за да се закрепи величието, съ което Богъ ни удостои. Господинъ п. Стоиловъ поздрави отъ страна на г. м-ра на Нар. просвѣщение бившитъ — въ турско време — учители въ гр. Съръ — като за всѣкого изказа похвала за достойно изпълнената задача като учителъ и възпитателъ на бълг. младежъ въ тоя притисканъ отъ гърци и турци български край.

Р. А. Сп. Разбойниковъ, директоръ на VII мъжка гимназия въ София, отговори на приветствията на г. попъ Стоиловъ: *„Отъ името на учителстващитъ въ Съръ ще кажа нѣколко думи.*

Наистина справедливо е днесъ свързано паметното тържество за революционера Гоце Дѣлчевъ съ малко чествуване и на бившитъ учители въ Съръ и Сърско. Защото следъ стѣпките на учителството презъ онова време бѣха революционнитъ дейци. А трудно и опасно, твърде много опасно бѣ учителствуването въ Съръ тогава! Турската властъ бѣ издигнала бесилки — обесиха въ града Жилевъ, Трандафиловъ, четирма души отъ едно село, войвода Динката — и всичко това, за да се сломи българщината въ тѣзи български предѣли, а гърцитъ отговаряха съ организирани атентати срещу българщината въ съюзъ съ турската властъ — тѣ убиха книжаря Ат. Никовъ и братовия му синъ, убиха Петъръ касапина, Митрушъ Христослията, Георги Чобановъ, единъ млѣкаръ българинъ, несполучиха да убиятъ, а само раниха Таската, архиеп. намѣстникъ Маджаровъ, стреляха срещу учителитъ Нешковъ, Черневъ. Всички тѣзи бесилки и покушения, които набързо ви изброявамъ и върху които не мога повече да се спра, станаха следъ 1904 г. и то вътре въ 3 — 4 години, когато и азъ пристигнахъ да учителствувамъ въ Съръ. Това бѣ съюзъ на вѣковнитъ ни врагове съ целъ да ни сломятъ, да ни унищожатъ. Да ви спомена и това: гръцката андартска организация, която устройваше жестокиятъ атентати срещу българщината въ Съръ и въ селата се ръководѣше отъ гръцкия сѣрски владика и отъ гръцкия сѣрски консулъ.

Петъ вѣка народътъ ни е билъ подъ турско робство потиснатъ и безмилостно изстребляванъ, а 15 вѣка е водилъ войни съ гърцизма, представляванъ презъ срѣднитъ вѣкове отъ византизма, а следъ това — отъ еленизма. Войнитъ много пѣти били войни на изтрѣбление и унищожение. И тукъ, въ тия южни български земи, срещитъ съ вѣковнитъ неприятели на българския народъ сж били най-крѣвополитни. Свършено вѣрно е, както казаха нѣкои, че тая земя е напоена съ потоци българска кръвъ. Нѣма да изброявамъ много събития. Ще кажа само нѣколко. Нали тукъ подъ стрѣхитъ на Съръ падна убитъ Моисей, братътъ на царя Самуила въ борба за освобождение и обединение на народа ни? Нали недалече отъ тукъ, къмъ Солунъ, предателски и жестоко бѣ убитъ великиятъ стратегъ и политикъ царъ Калоянъ? Да изброявамъ ли кървитъ отъ 1913 год., героичнитъ жерви, които даде тукъ цѣлокупниятъ български народъ въ лицето на нашата храбра войска близу до Съръ — при Лахна, Круша, Бѣлацица, долна Струма?

Защо именно тукъ войнитъ за изтрѣбление на българщината, водени отъ вѣковнитъ ни врагове, всички сж били свирепо жестоки? Защото тоя югъ ни е билъ най-силно оспорванъ, защото тукъ сж се винаги съюзявали двата врага на българщината — гърци и турци. За това тукъ службата за българщината отъ учителството ни въ онова време е била най-опасна.

Но да бдимъ. Войната не е свършена. Всички сили на народа ни трѣбва да се сплотятъ. Скронниятъ български учителъ тукъ пакъ е на поста си. Да пребже за вѣчни времена цѣлокупна и обединена България!“

г. Полковникъ Ханджиевъ направи паралелъ между героизма на чествувания Гоце Дѣлчевъ и неговитъ другари, съ храбростта проявявана презъ толкова войни отъ българския войскарь и изрази убеждението, че самоотвержеността на българина вещае свѣтло бждеше за нашия народъ, който, свързанъ здраво съ своитъ съюзници, съ всѣки новъ день ще засилва своята мощъ все повече и повече.

Отъ чествуванитъ учители изразиха благодарностъ още г. г. Ср. п. Петровъ и Лазаръ Томовъ, които изнесоха трудноститъ и риска за живота при които учителството е работило презъ време на робството.

г. Ср. п. Петровъ, спомняйки всички преживяния, оито като учителъ въ Съръ е преживѣлъ — не само той, но и неговитъ колеги спрѣ вниманието на всички и веселието за моментъ отстъпи предъ огорчението, вследствие страхотнитъ страдания на които е билъ подложенъ въобще българинътъ въ тоя български край, обърнатъ на адъ, въ който сж бушували зли и свирепи грѣшки духове.

г. Томовъ между другото каза:

„Драги братя българи.

Съ неизразима радостъ и съ избликъ на най-сърдечни чувства идемъ почти отъ всички краища на хубавата българска земя да се поклонимъ предъ светлата наметъ на голѣмия български синъ Гоце Дѣлчевъ и на неговитъ достойни другари Димитъръ Гуцановъ, Евстати, Стефчо и Колю, паднали въ борба срещу вѣковния врагъ при с. Баница на 21 априлъ 1903 г. Наредъ съ това ние идемъ да сподѣлимъ съ Васъ голѣмата радостъ по-случай освобождението на Вашия край какъ ли да се попитаме кои бѣха творцитъ на това велико дѣло, върху коститъ на които се създаде свободата на скѣпата ни родина.

Творцитъ на това свещено дѣло сж всички просвѣтени духовни дейци отъ времето на Кирила и Методи и Св. Климента, които съ пѣленъ идеализмъ прѣскаха свѣтлина въ народа и създадоха великата възрожденска епопея начело съ Отецъ Паисий, Софрони Врачански, Кирилъ Пейчиновичъ, Кърчовски Бр. Миладинови, Константинъ Джинотъ, Райко Жинзифовъ и плеада още бележити чада на майката родина, Изпълнени съ родолюбиви чувства, тѣзи строители на българската народностъ, подготвиха почвата за революционна дейностъ, начело съ Раковски, Каравеловъ, Левски, Ботевъ, и избухна Срѣдногорското възстание презъ 1876 г. което доведе Руско-турската война. Но по изричното желание на Англия и Австрия Македония и Тракия останаха подъ турска властъ, а Морав-

ско си заграби Сърбия. Затекоха тежки години на робство за българитѣ въ тѣзи земи. Презъ 1893 година шепа млади хора българи отъ Македония, въодушевени отъ освободителнитѣ идеи на Левски, Ботевъ, Каравеловъ положиха основитѣ на Вътрешната революционна организация. Това бѣха Даме Груевъ, Д-ръ Хр. Татарчевъ, Ив. х. Николовъ, Петъръ п. Арсовъ, Антонъ Димитровъ и Христо Батанджиевъ съ центъръ градъ Солунъ. 10 годишна дейностъ бѣ достатъчна да обхване всички села и градове, и да се почне една епична борба, чийто най-мощень изразъ бѣ Илинденското въстание. Въ това величаво дѣло взеха участие 26,000 организирани борци, които дадоха 250 сражения и паднаха 1000 въстанници, много селяни и селянки, опожарени бѣха 201 села, останаха безъ домъ и покъщнина 70,000 души и 30,000 бѣха прогонени вънъ отъ родна земя. Свѣтътъ бѣ очуденъ отъ храбростта, величието и саможертвата на борцитѣ за свободата. Въстанието бѣ масово въ Би-

Разгърнете братя, историята на всички революционни борби и ще се убедите, че на Балканския полуостровъ има само едно велико дѣло — Илинденското въстание, изнесено на гърба на бъл-

Яне Сандански

гарския народъ. Нѣма по-голямъ отъ саможертвата на Христо Узуновъ, Патчевъ, Параскевъ Цвѣтковъ, Атанасъ Бабата, Радонъ Тодевъ и 52-та юнаци паднали на Ножа. Въ неравната борба тѣ сами постигнаха на себе си, за да не паднатъ въ душмански ржцѣ.

Творци на великото бълг. дѣло сж и храбритѣ български вѣязи, които въ четири войни про-

Атанасъ Тешаволията

тилско и Одринско. Въ Солунския вилаетъ се дадоха 38 сражения, отъ които въ Сърския окръгъ — въ Сърска околия 3 сражения — отъ Николиевъ и Динковъ, въ Драмкс 2 — войводитѣ Мирчо Кипровъ и Иванъ Гърчето, въ Неврокопско 5 — на Любомиръ Стоенчевъ, Ат. Тешовалията, Дѣдо Илия Кърчовалията, Михаилъ Чаковъ, Иванъ Даскаловъ, Стоянъ Малчанковъ, въ Демиръ хисарска — 3 — на Дѣдо Илия, Любомиръ Стоенчевъ, Иванъ Савовъ, въ мелнишка — 3 — съединенитѣ чети на Яне Сандански, Димитъръ Стефановъ, Мих. Чаковъ, Иорданъ Стояновъ, Малчанковъ, и офицеритѣ Иванъ Цончевъ Полковникъ Янковъ, Парталевъ, Мановъ, Думбалаковъ, Зографовъ, Настевъ и др., въ Разложка — 6 — съ четитѣ на Генер. Ив. Цончевъ; Полковникъ Янковъ, Димитъръ Лазаровъ, Сим. Молеровъ, Иванъ Вапцаровъ, Коста Атанасовъ, Владимиръ Каназиревъ, Радонъ Тодевъ, Ботушановъ, Николовъ, Чернопѣевъ и други, въ Горноджумайска — 3 — съ Иорданъ Стояновъ, Петъръ Дървингавъ, Стефанъ Николовъ, Балтовъ, Тодоръ Саевъ, Ст. Костовъ и др.

майоръ Думбалаковъ

ливаха кръвта си, за да помогнатъ на брата робъ, но резултатитѣ отъ тази величавъ борба бѣха страшнитѣ дикати въ Букурещъ и Ньой. Настъпи страшно иго, което бѣ си поставило за

цель да заличи българския народъ отъ тия старинни исторически български земи. Но, слава Богу народътъ устоя и най-после на Великъ-денъ 1941 храбрата армия на великия германски райхъ срази Гърция и Сърбия и свободата огръб изтерзаната наша родина.

Другари Братя Сърчани,

Тукъ на това мѣсто вие си припомнете, че паднаха достойни синове на българския народъ. Вие ще си спомните за книжаря Атанасъ Никовъ, този коравъ българинъ, който падна отъ гръцки андарты. Тукъ на това мѣсто бѣ обесенъ отъ турскитѣ власти войводата Динката, учителътъ Димитъръ Трендафиловъ, и достойниятъ бродски гражда-нинъ Иванъ Жилевъ.

Но, ето сега ние се радваме вече на свободата, която се изгради върху купища отъ кости на заслужили дейци. На всички насъ предстои да вървимъ по пътя на тия достойни наши предшественици. Сплотени и единни около нашя държавенъ глава, Негово Величество Царъ Борисъ III, да се отдадемъ всеотдайно въ служба на родъ и родина, за да я запазимъ отъ нашитѣ врагове.

Да живѣе и пребже въ вѣковетѣ цѣлоку-пна България!

Приключи речитѣ домакинътъ на трапезата, кметътъ на гр. Съресъ, г. П. Стояновъ. Издигналъ се до висотата на апелативенъ съдия, той просвътенъ синъ на българския народъ самъ е пожелалъ да вложи своята енергия и умъ въ изграждане величието на обединената бълг. държава въ приобщение на новоосвободенитѣ земи къмъ майката отечество. Администраторъ отъ първи разредъ, на всѣка стѣпка изъ града се вижда и се чувствува мощната дѣсна на общинския управникъ, образцовата чистота и редъ въ центъра на българския югъ.

Вѣрую-то, на което служи г. кметътъ на гр. Съръ, се изрази въ неговитѣ слова:

„Ваше Високопреосвященство, Господа Областни директори, г-нъ Полковникъ, г-да Представители на Илинденската организация, Драги сътрапезници,

Днесъ, когато чествуваме паметта на Гоце Дѣлчевъ, азъ съмъ поласканъ отъ честта, която ми дава случая да Ви приветствувамъ въ единъ градъ, който дълги години бѣше откъснатъ отъ нашето отечество, но който сега е нашъ следъ много и кървави борби. Съ днешното тържество, въ което видѣхте колко много е направено за помалко отъ две години за насаждане българщината, ние показахме, че той край е български въпреки гръцкитѣ козни и старанията имъ да унищожатъ българския елементъ. Неможе да не бже българско тамъ гдѣто почина Гоце Дѣлчевъ и Гоцановъ, тамъ гдѣто сж обесени и толкова достойни наши братя, тамъ гдѣто много още чисти българи сж дали живота си за свободата на тоя поробенъ край. Нашата задача, обаче, не е свършена. Предстои ни още една по-голяма задача: да запазимъ на вѣки придобитото, съцената на всички жертви. Азъ вѣрвамъ въ това. Когато почитаме така спонтанно нашитѣ герой и дейци работили за свободата ни; когато не се подценяваме, а съ гордо вдигната глава се ценимъ като силенъ и достоенъ за начертанитѣ отъ насъ

национални идеали, народъ; когато живѣемъ съ съзнанието, че сме най-малко толкова достойни и способни колкото всѣки другъ народъ въ Европа; когато съ упоритъ трудъ, жертви и страдания градимъ нашето благоденствие; когато сме винаги и всѣкога единни и сплотени; когато живѣемъ и работимъ подъ ръководството на нашия мждъръ и любимъ Царъ Борисъ III; не остава никакво съмнение, че всѣкога българскиятъ народъ ще върви на тредъ и нагоре. Отъ насъ се иска само да бждемъ готови за борба и жертви.

Доказва ми на умъ, че на едно мѣсто въ Библията въ едно отъ Евангелията на Иоана се разказва следното: когато Исусъ Христосъ възкресилъ сиромаша Лазара, събралъ се мого народъ да чествува Господа за чудото което направилъ. Една група успѣла въ множеството чрезъ посрѣдничеството на Филипа отъ Витсаида Галилейска и Андрея да се приближи до Исуса, който се обръща къмъ тѣхъ съ следнитѣ думи: „Истина, истина Ви казвамъ, ако житното зърно като падне на земята не умре, то ще остане само, а ако умре ще даде много плодове; този който милѣе за живота си, ще умре, този който не милѣе за живота си, вѣченъ животъ ще получи“. Вижда се следователно, че мждростта на вѣковетѣ още преди 2000 години е установила че нѣма придобивки безъ борби и жертви.

Азъ вдигамъ чашата:

За славата на героитѣ паднали за родината и за останалитѣ живи,

За Обединена и Велика България,

За успѣха на храбрия германски народъ, който даде скъпи жертви за нашата свобода,

За успѣха на нашата родна армия,

За здравето и благоденствието на нашия мждъръ Върховенъ вождъ Царъ Борисъ III“.

Изслушани бѣха съ особено внимание пристигналитѣ отъ разни организации и лица поздравителни телеграми, а на край г. Кирилъ Христовъ предложи и съ ставане на крака и съ възторжени аплодисменти бѣ посрещната поздравителната телеграма отъ и до Негово Величество Царя.

Съръ, Томовъ предс. Илинд. организация

Благодаря искрено, Вамъ и на Илинденци за изпратенитѣ поздрави и благопожелания.

Царътъ

София—Двореца

Илинденци заедно съ центъра на българския югъ ликоватъ подъ скиптъра на Ваше Величество и отправятъ топли молитви къмъ Всевишния да дари Вамъ и на Величайшия Вашъ домъ здраве и щастие за да продължите докрай спасителното за, българския народъ освободително дѣло.

пр. лъ Илинд. Орг. Л. Томовъ

София, М-вото на войната

Силата и мощта на храбрата бълг. армия възвеличава душата на притискания до вчера бѣтгаринъ и го пълни съ чувства на възторгъ къмъ царя и войска.

Подъ звуковете на военната музика на площада бѣ се развихрило хоро, каквото градътъ Сѣръ сигурно не е виждалъ. Младежи отъ двата пола удрятъ кракъ и разгвѣятъ станъ, та съ сложната своя стѣпка сочатъ предъ чужденцитѣ мощта и силата на българското хореографно изкуство, олицетворяваще стегнатостта и дисциплината, бодростта и силата на българина. Удрятъ кракъ юнаци, та земята подъ тѣхъ трепери — да разбарятъ всички, че тази земя била, *е и ще бѣде българска*, че за нея сж загинали сонмъ млади български сили, а ако стане нужда, съ готовность ще сложатъ кости и днесъ празнуващитѣ.

Следъ 9 ч. вечерята ученицитѣ отъ прогимназията „Гоце Дѣлчевъ“, чието знаме се освети презъ деня, дадоха въ читалищния салонъ музикална продукция съ твърде голѣмъ успѣхъ. Удивени бѣха всички отъ постиженията на ученицитѣ както въ гласово така и въ анасамболово отношение. Подъ впечатлението на моментитѣ, които бѣха преживѣли презъ деня, тѣ пѣяха отъ все сърдце и душа и закръглиха празнеството съ подбавяща тържественостъ. Голѣмъ дѣлъ за тоя успѣхъ безспорно се пада на диригента на хора, който като че ли съ магическа прѣчка извличаше изъ гърдитѣ на децата звукове и мелодии, на които оперни диригенти биха завидѣли. Всепреданъ поклонникъ на музиката, педагогъ отъ първа величина, г. Р. Спатаровъ е вложилъ старание и тактъ рѣдко известни всрѣдъ учителитѣ по пѣние и музика у насъ. Родомъ отъ Силистра, макаръ и въ напреднала възраст, следъ дългогодишно пенсионерство, нуждата отъ преподавателски персоналъ извиква г. Спатарова отново на работа и той работи съ младенческа енергия и жаръ.

Мнозина радиослушатели ни изразиха възторга си отъ тази музикална продукция. Сѣръ така нѣжно, тъй сладко е разгласилъ величието на българския духъ презъ вечерята на 2 май по късна доба. Едва къмъ полунощ градътъ вече утихна доволенъ отъ преживяната презъ деня обща радостъ, радостъ — умѣрена, сдържана, трезва безъ апломбъ и позыорство, радостъ всесърдечна, свързана съ обаянието къмъ великата чествувана личностъ, която внушава самообладание и съсрѣдоточеностъ за върховни жертви предъ олтара на свободата на отечеството: нашата свобода не е дарение. Тя е изкупена съ нечувани, съ несбѣждвали се съ другъ народъ жертви. Българинътъ, какъвто е — кроткъ, тихъ, скромненъ, довѣрчивъ, честенъ, незлобивъ, трудолюбивъ, предприемчивъ, интелигентенъ, трезвенъ, пестеливъ — до скжперничество — въротърпимъ и толерантенъ до прекаленостъ — въобще качества съ които рѣдко народъ се отличава, ималъ е нещастieto да попадне между съседи препълнени съ злоба и завистъ, съседи измѣнници, безчестни, разсипници, които не гледатъ ни „днесъ за днесъ“ даже, а подяждатъ въ авансъ бѣдешето, шовинисти до лудостъ и които, неможейки да понасятъ напредъка на българина и симпатитѣ, които той си е спечелилъ въ свѣта, създавали сж му козни презъ вѣковете, конспирирали сж противъ него и не сж му давали мира да прояви добродетелитѣ, съ които Богъ така щедро го е наградилъ, добродетели, които го доближаватъ до северноевропейскитѣ народи — незлобиви и съ кротко християнско смирение. Свободолюбивиятъ духъ е заставялъ българина да

прибѣгва до свѣрховѣшки усилия противъ чуждо иго и презъ цѣлия 15 вѣковенъ периодъ на пребиванието му на Балканския полуостровъ по голѣмата частъ отъ времето е прекарвалъ въ борби люти, кървави — въ неистови страдания и лишения.

Само въ турско време сж организирани 13 бунта обхващащи цѣли области. Банатскитѣ българи, Бесарабчани и всички бѣлг. поселения отивждъ Дунава свидетелствуватъ какъ жестоко сж били сломявани опититѣ на българина да отхвърли чуждия яремъ, който го душеше и който спъна неговото развитие, та отъ първокултуренъ народъ, какъвто би трѣбвало да бѣде той, изоста-на толкова много назадъ.

Всичкитѣ негови напѣни за свобода и напредѣкъ не сж го оставяли да забравя скжпитѣ кървни и материални жертви и тѣ сж го държали винаги на шрекъ — да не губи изпредвидъ максимата, че разпущеността влече съ себе разслабление и немощъ, че разгулеността довежда до разпложъ.

Предъ насъ е примѣра на гърци и сѣрби. Презъ 1919 г. дойдоха въ София евзони, които съ дѣсната ржка върху сияха, съ лѣвата на крѣста кършеха станъ, развѣваха фустанели и гордо, надменно, перчеха се изъ главнитѣ улици, та предизвикаха общо дююкане отъ българи, англичани, френци и италианци. Подобно нѣщо кой българинъ е въ състояние да направи? Награбили се съ земи и богатства, които никога не сж и сѣнували, сѣрбитѣ се пропиha и се разпложъ.

Да пазимъ прочее своитѣ морални и физически сили, за да ги вложимъ въ българското творчество. Трудътъ само е спасявалъ българина, чрезъ него той ще изгради своето величие.

Тежкитѣ времена, които страната ни преживява, напоследѣкъ особено, създадоха нови богаташи — хора безъ моралъ и свѣнъ — които въ лакомията си за богатство не се спиратъ предъ никакви заплахи на законитѣ, които времето създаде, закони, които предвиждатъ даже и смѣртно наказание. Въ своето ослѣпление тѣ бравиратъ общественото мнение и създаватъ атмосфера въ която просто не може да се диша. По цѣли нощи тѣ пилѣятъ десетки хиляди лева и създаватъ условия на погнуса и отвращение. Да се тури край на едното и другото — на грабенето и безрасждното разточителство — е дългъ на властта, която трѣбва да хвърли око въ лекитѣ заведения и да постави всѣкиго на мѣсто, да обезвреди обществото отъ елементи, които подриватъ неговитѣ устои и които повличатъ младежта къмъ безпѣтица вредна, гибелна за страната. Утрешниятъ денъ не се знае какво ни носи и българинътъ трѣбва да бѣде готовъ да посрещне всички трудности и жертви, които биха му се наложили. Това именно повелява да се прочисти, да се асенизира атмосферата и да се създаде онази стегнатостъ и дисциплина, която ще създаде отъ българина гранитната скала, о която ще се разбиятъ всички вълни целящи унищожението на нашето свободно сжществуване.

БАНИЦА

Неизвестно до скоро селище, неведнажъ то приюти подъ своя подслонъ борцитѣ за народна свобода и заедно съ тѣхъ изпита страданията и

горчевинитѣ на българския мъченикъ. На 3 пѣти то бѣ подлагано на пленъ и пожаръ и днесъ купища камъни напомнятъ неотколешното негово героично минало, че тукъ сж живѣли неустрашими българи, които въ жаждата си за българска свобода смѣло бѣха се наредили въ фалангата на борцитѣ, които съ храбростта си удивиха свѣта. Днесъ жителитѣ на Баница сж прѣснати изъ разнитѣ краища на българеката земя, но името ѝ ще пребжде въ историята на българския народъ и заедно съ Гоце, Гоцановъ ще буди чувство на пиететъ всрѣдъ бждешитѣ поколѣния, които ще идватъ тукъ на поклонение, за да черпятъ упование и надежда, и примѣръ за всеотдайна служба къмъ царъ и народъ. Съ подвига на жителитѣ ѝ Баница записа името си въ всебългарската кондика наравно съ Бузлуджа и Вола, съ Русиново на Даме и София на Левски и съ редъ други свѣти мѣста на българска храбростъ и героизъмъ и славата ѝ вѣчно ще се носи изъ българската земя.

Отъ натрупанитѣ безъ редъ камъни тукъ ще се издигне величавъ паметникъ, който ще сочи презъ вѣковетѣ, че свободата която днесъ озарява поробенитѣ земи е изпълнение на свѣтъ заветъ, изкупенъ съ кръвта и коститѣ на редъ храбри български генерации. Стоици хиляди безкрѣстни гробове таятъ въ недрата на българската свята земя героични синове — левентъ юнаци, надежда и гордостъ за семействата, които ги бѣха създали, богатство и украса за борящата се за свободата и обединението си нация. Исконнитѣ и вѣковни врагове на българския народъ въ своята вражда и озлобление не оставиха на мира поне коститѣ на проявилитѣ нечувана храбростъ воини. Първата тѣхна задача следъ настаняването имъ въ завоюваната страна бѣ да премахнатъ всички паметници на героично българско минало и настояще, като унищожиха надгробнитѣ знаци на павшитѣ на полебрани и посегнаха върху свободата и живота на останалитѣ тѣхни близки. Острови и зандани се изпразниха отъ своитѣ криминални престѣпници, и мѣстата имъ се заеха отъ най-достойнитѣ синове на поваления чрезъ измама народъ, чиято единствена вина се състоеше въ това, че сж се родили българи. Дали въ днешния день, Боже, нѣкои живи заровени изъ зандани наши братя не очакватъ своето възкресение!?

Свободата дойде съ поразяюща шеметностъ Съвпадение по нареждане свише. На Възкресение Христово 1941 г. възкрѣсна и свободата на поробенитѣ български земи. И днесъ тържествующата българска правда шедствува и осиява душитѣ на копнеющитѣ за свободата, които зовятъ духоветѣ на загиналитѣ тѣхни бащи и братя — борци, да взематъ участие въ величайщата радостъ и търсятъ коститѣ имъ да ги окичатъ съ цвѣта и паметни плочи, които да напомнятъ на поколѣнията величието на борбата за свобода, свобода изкупена съ полувѣковни страдания и лишения.

Не се минава празниченъ день, въ който въ даденъ населенъ пунктъ надлѣжъ и на ширъ изъ освободената земя въ присѣствието на хиляденъ народъ, на бълг. войска и власти, на родители и роднини, на другари и съучастници въ борбата, да се не освещаватъ коститѣ на загинали за народна свобода герои и да не се манифестира предъ цѣлия свѣтъ, че тази страна е населена почти изключително съ българи, че тя е чисто българска и българска трѣбва да остане.

Това неотемлемо наше право съ какво могатъ да оспорватъ гърци и сѣрби? Докато българинътъ въ Македония създаде свѣтила като просвѣтителитѣ на цѣлия славянски родъ — светитѣ братя, Св. Климента и Св. Наума, Царя Самуила — въ най-старо време и по-късно — Паисия и цѣлата българска възрожденска епоха, до когато тукъ избухнаха свѣтила като Гоце и Даме и редъ тѣхни вѣрни съидейници, които създадоха цѣла слънчева система, та осияха душата на роба и го въздигнаха до положението на рицаръ-герой, който създаде величавата илинденска епопея, нашитѣ врагове прибѣгнаха до мардата, до най-лошото българско, до ренегати, осждени на смъртъ, като Коте отъ Руля, Мицко отъ Порѣчие и Глигоръ отъ Небрѣгово, прилепско, напълниха кемеритѣ имъ съ злато и ги пуснаха да купуватъ души на сжщо паднали като тѣхъ, и, въ съюзъ съ представителитѣ на властта, подкупени сжщо съ злато, изпречиха се на пътя на борящия се българинъ, който въпрѣки вражеския съюзъ, съ грамадни усилия и жертви, постави всѣкиго на мѣсто.

На лобното мѣсто

На 3. V. сутринята камиони и леки коли отвеждатъ поклонницитѣ за лобното мѣсто. За общо съжаление, по липса на превозни сръдства, частъ отъ дошлитѣ отъ най-крайнитѣ пунктове на България не можаха да взематъ участие на тържеството въ Баница. Шосето за Неврокопъ току надъ самия градъ почва да кривуличи и да възкачва Капаклия планина. Панорамата на гр. Сѣръ и околността му е предъ насъ — прекрасна, величествена, изпѣстрена съ пирамидообразнитѣ и вѣчно тъмно-зелени кипариси, свойствени за българския югъ. Подранилата тукъ пролѣтъ и благодатнитѣ дъждове сж облѣкли въ буйна зеленина цѣлата околностъ. Забелязватъ се вече класове по нивата, обещаващи богато възнаграждение труда на орача. На десетия километъръ — източно отъ шосето — сиво-зелена гора обгръща китно селище.

Обясни ни се, че това е българското село Дутли съ прочутата своя маслиненна гора съ вкусенъ и едъръ плодъ. Задача свещена, величава се открива за българския лесовждъ и агрономъ — да разраства ежегодно маслинената култура въ тѣзи грижливо обградени отъ севернитѣ вѣтрове склонове, предопредѣлени като че ли отъ самата природа за източници на елей, хлѣбъ и вино. Къмъ 18-ия клм. северозападно въ подножието на планината се виждатъ Горно и Долно Фрацани и Мертатево, а подъ тѣхъ току до самата рѣкчица се въздига последния склонъ съ купища камъни между които стърчи подобно на кула камбанарията на Баница, която въ зълъ часъ е сигнализираща тревога. Подъ светата трапеза на черквата въ Баница били сж скрити коститѣ (главата и краищнитѣ) на Гоце отъ 1907 до 1917 г. Презъ 11 из-

гаряне на Баница запалила се е и черквата, но олтарът ѝ останал невредим. Свпадение — Богъ не далъ да загинат останките на великия апостолъ. Презъ 1917 г. другарът на Гоце, Мих. Чаковъ, разровилъ и останалата частъ отъ коститъ и ги пренесълъ въ София. Сега тѣ се пазятъ въ Илинденската организация въ специаленъ саркофатъ подъ вѣчно свѣтящъ кръстъ. Илинденци сж щастливи, че въ най-скоро време ще положатъ тѣзи свети за тѣхъ мощи въ основитъ на паметника, който ще се издигне въ честъ на Гоце въ освободена Македония.

Камбанарията на черквата въ с. Баница, единствената запазена сграда!

Оставяме шосето и западно отъ него спускаме се надолу по кози пѣтеки. Разбрали за готвящето се тържество, българи отъ околнитъ села сж свлекли цѣла кавалкада превозенъ добитъкъ — коне и мулета — и съ радо сърдце предлагатъ услугитъ си на по-старитъ. За 40 минути сме току предъ самата Баница. Бистъръ потокъ се губи въ гжста джбрава, а предъ себе си разстила вълшебна полянка, на която Гоце не веднажъ е спиралъ съ своята чета. Сводообразно каменно мостче свързва пѣтеката съ селото. Брѣстове преплитатъ извишили се гранки и образуватъ гжста сѣнка надъ леко възвишение, а следъ него широко плато съ ниви и градини, които сж давали прочутитъ въ Сѣресъ и околността му вкусни плодове и фасулъ. На десетина мѣста върху прѣсна жарава млади момци пекаатъ на шишъ дарени отъ Фрашанци агнета. „И ние, казваха тѣ, искаме да вземемъ участие въ това всебългарско тържество“. Старъ баниченецъ разправя какъ день преди злощастното войводи и четници се настанали изъ селскитъ кѣщи, какъ вечерта по заповѣдъ на Гоце е била поставена засада по шосето върху зълъ шпионинъ. Къмъ 9½—10 ч. в. чули се 2 изстрели Гоце помислилъ, че се стреля върху шпионина. Селянитъ отговорили — не, това не сж наши пушки, а турски — маузеры. По тоя начинъ аскерътъ предупреждавалъ четитъ и ги ка-

нѣлъ да напуснатъ своевременно обсажданото село Гоце не повѣрвалъ. Призори Баница цѣла е обсадена. Мухтарина на селото е заставенъ да сведе при рѣката — тукъ на това мѣсто — цѣлото мжшко население — отъ 15 год. нагоре. Събрали се. „Кажете, въ кои кѣщи сж настанени четитъ.“ — „Чета въ селото ни нѣма — отговарятъ. „Има, положително знаемъ това. Кажете! Иначе съ главитъ си отговаряте“. Единъ отъ войницитъ предпазливо пропѣлзѣлъ къмъ крайната кѣща. Изъ прозореца на горния етажъ се изгърмѣло и, зле раненъ, турчинътъ почналъ да се търкаля надолу. Безразборно взели да се сипятъ удари върху обграденитъ селяни. Загърмѣло се изъ цѣлото село Гоце трѣгналъ по северо-западно направление и прѣвъ падналъ ничкомъ, пронизанъ отъ вражи куршумъ. Падналъ и Дим Гоцановъ съ още трима четници. Цѣли 2 дни продължило сражението. Нашитъ сведения говорятъ, че завърналата се следъ нещастията чета въ селото е водила сражение презъ деня и презъ нощта си е пробила пѣтъ, но отъ страхъ потерята е стреляла и презъ втория день. На 23. IV. мюлязиминътъ заповѣдалъ да натоварятъ на муле Гоце и Гоцановъ, отвели ги въ Сѣрѣ, дето били фотографирани, следъ което ги върнали обратно въ Баница и ги погребали и двамата въ единъ гробъ — подъ брѣста въ съседна една нива. Тукъ е и стариятъ Гоцевъ четникъ Динката, който е присѣствувалъ въ сражението.

Свърши разказа си бай Георги и предпазливо потегляме изъ камѣнацитъ за самото лобно мѣсто.

Сестритъ на Гоце на лобното му мѣсто!

Стѣрчащи основи очертаватъ кривитъ улици на нѣкогашната Баница, брояща до 150 български кѣщи. Прижуриящето обѣдно слънце сгрѣло е камѣнѣка и мжчно възкачваме височината. На десетина метра отъ селото желѣзенъ кръстъ сочи самото лобно мѣсто на Гоце. „Тукъ почива Гоце Дѣлчевъ, легендарниятъ борецъ за свободата на Македония, 1903 г.“ Неговитъ три сестри — Ружа Чопова, 4 год. по стара отъ Гоце, сега 75 го-

дишна, Велика Г. Станишева и Елена Антонъ Пейнерджиева, се хвърлят върху кръста, прегръщат го, цълуват го, лъятъ обилно сълзи и нареждат трагедията, която е преживяло семейството имъ следъ неговата смърт и следъ смъртта на двамата негови братя Мицо и Миланъ, паднали като него въ бой за народна свобода като възстаници. Картина трогателна, същевременно величествена. 40 години отъ тогава и толкова тежка скръб! Сковани, всички стоимъ нѣми свидетели. Кое сърдце не ще се трогне предъ подобна сцена! Все още сме въ пасхалната седмица. Вчера бѣше денъ на невѣрния Тома — близнака! И като че ли ангелъ господенъ се провикна и прорече: „Що ищете живаго съ мертвими? Що плачете нетленнаго во тли? Свалете шапки, паднете на колѣне и молете Бога не за опрощение грѣховетъ му — тѣ сж очистени съ неговата кръвъ и той ведно съ светцитѣ е около Великия Тронъ. Молете Всевишния, обаче, да всели подвига му въ душата на българската младежъ, да тръгне тя по неговитѣ стѣпки, за да освети дѣлото за което той се принесе въ жертва“. Заутешиха Гоцевитѣ внуци своитѣ лели и, вече по-успокоени, заехме всички мѣсто около издигнатия на 5—6 метра въ страни прѣсенъ гробъ съ прѣсно издълбанъ върху бѣла мраморна плоча надписъ.

Въ паметъ на падналитѣ бойци въ с. Баница на 4 май 1903 г. за обединението на Македония къмъ майката родина — България и за вѣченъ споменъ на поколѣнията:

Гоце Дѣлчевъ отъ гр. Кукушъ, апостолъ и войвода, Димитър Гоцановъ отъ с. Крушово — войвода, Стефчо Ив. Духовъ отъ с. Търлисъ — четникъ, Стоянъ П. Захариевъ отъ с. Баница — революционеръ, Димитър Палянковъ отъ с. Броди — революционеръ. Заветъ имъ бѣ — Свобода или смъртъ!

гр. Съръ 3. V. 1943 г.

Митрополитъ Борисъ е на мѣстото си — бо-дъръ, веселъ, шастливъ Изъ цѣлия пжтъ до Баница той благословя Боге за великото щастие, съ което удостои българския народъ и величае себе си, величае поробения до вчера българинъ, че най-после, следъ неистови страдания и копнежи, вижда вече лжчезарната свобода, която освѣтява ошастливената българска земя.

Около него сж 7 свещеници. Започва панихида велика, тържествена. Запалени свѣщи освѣтиха прѣсния гробъ. И заискрятъ похвални слова къмъ себепожертвувалитѣ се, назидания и надежди, че до когато българската майка ражда чеда велики по душа и сърдце като Гоце, Гоцановъ и хиляди като тѣхъ герои, България може да се надѣва на свѣтло бждеще. Владиката Борисъ е неповторимъ. Като по внушение свише той изказа думи, които приковаха вниманието на всички. Пакъ повтаряме — неговитѣ слова трѣбва да се стенографира, за да оставятъ трайна следа и поука за младитѣ поколѣния. Областниятъ директоръ на разположение г. Никола Коларовъ съ свойственото си ораторско изкуство разгледа борбата на българина отъ 1 вѣкъ насамъ и изнесе примѣри на саможертва, каквито рѣдко другъ народъ е показвалъ. Поднесоха се вѣнци отъ разни организвции и лица — отъ сестритѣ на Гоце, отъ

сърската градска община, отъ Илинденци, отъ българското студентство, отъ „Шаръ“ македонската студентска група, отъ скопската област — въ лицето на кмета на гр. Скопие г. Спиро Китинчевъ — отъ изпълнителния комитетъ на Макед. братства, г. К. Николовъ, генералъ о. з., отъ Кукушкото и Солунско братства въ София, отъ бойцитѣ на фронта и т. н.

Областниятъ директоръ г. Никола Коларовъ държи пламенна речъ

Думитѣ на подпредседателя на илинденската организация г. Хр. Танушевъ, полковникъ о. з., — кратки, отривисти, но дълбоко съдържателни —

„Братя и сестри,“

Малцината още останали живи илинденци, макаръ и въ преклонна възраст, дойдохме да се поклонимъ въ сведемъ глава предъ нашия легендаренъ водачъ.

Сестри и братя! въ продължение на десетъ години Гоце, нашиятъ другаръ, броди изъ родни предѣли, изора дълбоко народната нива, подбра семето, застъ я, поникна, даде изобиленъ плодъ, който храброто българско воинство пожъгна, прибра плода въ родната съкровищница — хамбаря, а сега на васъ, мили деца, предаваме това съкровище. Бждете готови съ цената на живота си, ако стане нужда да го запазите по примѣра на нашия водачъ“.

Тѣзи думи дадоха поводъ на кмета на гр. Куманово г. Миланъ Антоновъ, сестринъ синъ на Гоце, да изкаже своята радостъ, че принадлежи на единъ великъ български родъ, че духътъ на тѣхния вуйчо ги е ръководилъ презъ цѣлия тѣхенъ животъ и че съ нищо тѣ не ще оставятъ да се помрачи неговата свѣтла паметъ, която ще пазятъ като зеницата на окото си. Въ сжщия духъ се изказа и по-младиятъ племенникъ на Гоце, г. Александъръ Антоновъ, кметъ на гр. Демиръ-Хисаръ. Заедно съ тѣхъ бѣха дошли да се поклонятъ надъ гроба му и неговитѣ внуци — Маргарита Христова Дѣлчева, Никола Г. Станишевъ и Бориславъ Ив. Пейнерджиевъ.

Специално приготвено коливо съ разкошна захарна украса по християнски обичай бѣ раздадено за Богъ да прости. По нѣкакво щастливо хрумване Атанасъ Хр. Ивановъ отъ с. Ватилакъ, Солунско, предложи 5,000 лв. като фондъ за издигване паметникъ на знаменития Гоце. Примѣрътъ

му бѣ последванъ и отъ други и скоро се събраха около 75,000 лв., и записани бѣха други 25,000 лв., та всичко 100,000.

Подъ председателството на Негово Високо Преосвещенство митрополитъ Борисъ се образува управителенъ комитетъ на фонда въ чийто съставъ влѣзоха: г. г. областниятъ директоръ на Бѣломорската областъ, гарнизонниятъ н. к., кметътъ и окол. управителъ на гр. Съръ, председателитѣ

Илинденци около паметната плоча на Гоце и другаритѣ му

на Макед. Наученъ институтъ, на Илинд. организация, на изпълнит. комитетъ на макед. братства, на тракийския Наученъ институтъ, д-ръ К. Станишевъ и т. н. Подписа се и следния

УЧРЕДИТЕЛЕНЪ ПРОТОКОЛЪ

Когато тѣзи дни въ тѣзи исторически времена за първи пѣтъ чествуваме въ свободна Македония 40 год. отъ смъртѣта на великия апостолъ и борецъ за свободата на Македония и обединението на цѣлокупния бѣлг. народъ — Гоце Дѣлчевъ — днесъ, 3 май 1943 г., на лобното мѣсто на този великъ синъ на бѣлг. народъ и на бѣлг. земя въ с. Баница, Сърско, кждето за първи пѣтъ се устрои всебѣлгарско поклонение, поклонниците родолюбци решиха да се увѣковѣчи светата паметъ на Гоце Дѣлчевъ чрезъ единъ достоенъ паметникъ и за тази целъ учредиха нароченъ комитетъ който има следния съставъ:

По този начинъ за македонския бѣлгаринъ се създава нова задача: да увѣковѣчи съ собствени срѣдства паметѣта на великия апостолъ Гоце, като създаде на лобното му мѣсто света обителъ за поклонение на бѣлгаритѣ отъ всички краища на бѣлгарската земя. Иматъ думата г. г. директоритѣ на Битолската, Бѣломорската и Скопската области. Ежегодно следва да се предвиждатъ суми въ общинскитѣ бюджети и заедно съ частнитѣ дарения да се издигне цѣла система отъ свято, поклонническо мѣсто съ храмъ, съ приютъ и паркове за наиздание на поколѣнията.

Негово Високо Преосвещенство прочете апелъ изложение до бѣлгарското правителство отъ страна на Баничани, въ което изразяватъ тѣхното възжелено желание да се възобнови селото имъ, което отъ вѣкове ги е приютявало и хранило:

„На това священо мѣсто, гдето сме свели глави за преклонение предъ едно славно револю-

ционнo дѣло и предъ единъ голѣмъ бунтовнически подвигъ, погълналъ живота на апостола на македонската освободителна борба — Гоце Дѣлчевъ и неговитѣ другари — въ миналото съществуваше нашето родно гнѣздо село Баница. Ние баничани, сме горди, че и то изгорѣ въ пламѣцитѣ на бѣлгарския бунтъ противъ тежкото иго, че и то е една горда страница на бѣлгарското историческо минало, че и то е единъ отъ фароветѣ, който стои и ще стои вѣчно по пѣтя на бѣлгарското преуспѣване и разцвѣтъ.

Тукъ, на това мѣсто, стърчеха нѣкога нашитѣ схлуени домове. Тукъ ние водѣхме животъ борчески за насъщния и за политическа борба, тукъ, гдето днесъ не е останалъ никакъвъ материаленъ поменъ отъ нашето село. А то трѣбва да съществува, да се възобнови, за да оплодява съ своето голѣмо историческо минало духа на поколѣнията следъ насъ съ семето на бѣлгарската твърдостъ въ борбата и жертвотворностъ за идеалитѣ народни.

Не само ние, но и всѣки родолюбецъ би трѣбвало да мисли като насъ, особено сега, когато яркото слънце на свободата грѣе отъ Охрида синъ до Черно море и отъ Дунавъ до Бѣло море надъ обединения ни свободенъ народъ.

Ние, баничани, отправяме молба къмъ дълбоко любимия ни държавенъ глава Царя освободителя и обединителя Борисъ III и къмъ привилегието на Бѣлгария да ни дадатъ съдействие за възобновяването на с. Баница — на този величавъ паметникъ, който излъчва повелѣята: свобода или смъртъ, който е символъ на неотстъпната борба за величието на вѣчна и единна Бѣлгария.

Да живѣе Н. В. Царя обединител на Бѣлгария Борисъ III, да живѣе Бѣлгарския народъ!

Селянки палятъ свѣщи предъ кръста на лобното мѣсто на Гоце

Днесъ землището на Баница се използва отъ Г. и Д. Фращанци. Нашето мнение е, че 30—40 кжши ще могатъ да продължатъ съществуването на селото. Тѣ ще подпомагатъ и по-

клонниците на паметта на Гоце. Присъждаващите фотографии направиха ред снимки около гроба на героите. Часът е вече 3, а поклонниците не усещат умора ни глад. Въ пъстри носии селяни и селянки придават величествен изглед на тържеството. До вчера въ робство, тѣ само бѣха слушали за станалото нѣкога събитие. Сега съ очитѣ си видѣха и разбраха колко великъ духъ витае надъ тѣхнитѣ селища и какъ той ги пази отъ вража напасть. Полека лека масата се стича къмъ рѣчкката, която ѝ предлага своята прохлада. Подъ гжсти сѣнки се нарежда обща трапеза, която завърши съ кръшно хоро подъ звуковетѣ

на прочутата наша гайда.

Къмъ 6 ч. мулета и коне подеха нѣкои отъ уморенитѣ гости и по доста сложна пътека само за 35 минути се отзоваваме на шосето, където ни очакватъ колитѣ. Нѣщо забележително. Какъ нито едно отъ придружаващитѣ добитѣка момчета не прие най-скромненъ даръ. До когато въ Сѣръ и изъ всичкитѣ други градове гърчета протѣгатъ предъ всѣкиго рѣжа, тукъ, следъ такава услуга, се отказва всѣкаква награда. Здравиятъ българинъ би счелъ за светотатство всѣко подаяние отъ указващия му почитъ поклонникъ. Черта, характерна, свята! Какъ да се не гордѣешъ, че си българинъ!

Въ Драма и Кавала

На другия денъ е пазаръ. Селяни, селянки предлагатъ плодетѣ на своя трудъ и на благодатната южна земя. Зеленчукъ изобиленъ на нищожна цена, риба болъ. Българскиятъ езикъ отново почва да господствува — както въ турско време.

Свършили своята мисия предоволни, насладени душевно отъ видено и преживѣно, щастливи че сме изпълнили върховна повеля — надъ самия му гробъ да възвеличимъ подвига на македонския Левски — изразяваме сърдечна благодарностъ къмъ представители на управа и власти и се отправяме за гарата, изпратени радушно отъ домакини и другари. Тукъ сме почти всички поклонници. Едни заминаватъ въ западна посока — по голѣмата частъ — други на изтокъ. Влакътъ отъ Валовища е пъленъ съ пѣтници. Желѣзницитѣ едва могатъ да задоволятъ нуждитѣ на уголѣмената държава. Всѣки се радва, всѣки желае да види родно мѣсто и роднини, да се поклони предъ скъпи гробове, да посети въковно възделени мѣста. Има и други, които не само чисти пориви вълнуватъ, но война е. Нали въ мѣтна вода..... Органитѣ на властѣта сѣ на мѣстото си. Презъ време на пребиваването ни изъ Бѣломорската областъ на повече отъ 10 мѣста провѣряваха ни документи и багажъ. Къмъ 17 часа сѣ пристигането ни въ Драма, рейсовата кола сѣ предварително заети мѣста потегля за Кавала. Заведущиятъ клон на храноизноса, запасенъ офицеръ, разбралъ за желанието на илинденци да посетятъ бѣломорското око на България, драговошно предлага мѣста въ току що потеглящия камيونъ, натоваренъ съ нѣкакви нѣща на служба.

На запитването на нѣкои — може ли на държавна кола да се возятъ частни лица, той заявява: „Азъ съмъ офицеръ отъ българската армия и за илинденци поемамъ всѣкаква отговорностъ: тѣхъ ценя повече отъ себе си“, — изявление което изпълни съ радостъ сърдцата на заелитѣ вече мѣстата си пѣтници. Надвечеръ е. Тънъкъ вѣтрецъ ни облъхва отъ къмъ морето. Разстлало се е предъ насъ равното драмско поле и ни открива свѣтло бжедце за идващитѣ българи поселенци. Климатъ великолепенъ. Влага, слънце, тучна земя — условия, каквито рѣдко се срѣщатъ другаде. Българинъ сължтникъ въ трена отъ с. Крушовене, Ново-слатинско, ни разказва какъ миналата година въ нива отъ 1 декаръ въ мѣстността „Балтата“ — пресушено блато — посѣлъ 8 корена тикви, па като трѣгнали ония ти ластари дълги по 25 — 30 метра и се натърквали тикви грамадни, месести, слад-

ки 20, — 22 зърна отъ които пълнятъ грамадна волска кола. Прѣстѣта червена, чиста охра, дава свѣтло известния драмски тютюнъ. И шо ли се не ражда въ тази отъ Бога благословена земя! Ежегодно по две реколти най-разнообразни култури: памукъ, сусамъ, анасонъ, тютюнъ, царевица и житни растения, зеленчукъ и овошия най-изобилни — вкусни, сладки. На destino километра отъ Драма се е разстлалъ Доксатъ, — село, цѣлъ градъ — прочута ханаанска земя. Недовършени още типови сгради се готвятъ за домове на новопреселващитѣ се българи. Непосрѣдствено следъ него идва селото св. Атанасъ, а къмъ срѣдата на пѣтя Драма — Кавала. Филипи ни сочи нѣкогашната строителна архитектура презъ царуването на бащата на прославения въ историята Александъръ Македонски. Тукъ изъ това поле, може би, младиятъ наследникъ на македонския тронъ е разигравалъ своя неукротимъ Буцефалъ, съ което е далъ поводъ на баща си да му каже: „тѣсни сѣ за тебъ предѣлитѣ на моята държава“, като по тоя начинъ го е опжтилъ къмъ завладяване на свѣта. г. Бояджиевъ, майоръ о. з. спрѣ колата и ни обясни архитектурната особеностъ на грамадната разкошна зала безъ напрѣчни колони, зе таванска конструкция и въобщесложността на цѣлия комплексъ отъ постройки. Помощникъ шьорътъ развинутилъ грѣцката си фантазия и разправя баснословни нѣща. Ето въ тази дупка — все въ Филипи — въ лѣво отъ шосето — гърцитѣ открили несмѣтно имане. Цѣли дни и ноци камииони изнасяли злато. Намѣрили една ризница тоже отъ чисто-ковано злато — тежка 150 оки. — Какъвъ ли е билъ тоя, който я е носилъ? — питаме и щомъ като само ризата е тежала толкова, колко колко ли сѣ тежали всичкитѣ одеяния? Господи-не! То било много голямъ цовѣкъ — съ едно око. — Митология! Циклопъ!

Разстоянието отъ 30 клм. зимаме за по-малко отъ часъ. Свечери се вече. Единъ завои по не голѣмо възвишение ни свежда къмъ морето, синьо, тихо, прекрасно. Предъ насъ въ хоризонта се издига Тасосъ, а на западъ се виждатъ очертанията на Атонъ. Кавала е заела въ полукръгъ брѣга и амфитеатралното ѝ разположение напомня Велико Търново около Янтра. Случайно срещнати другари ни указватъ радушенъ приемъ.

Презъ нощта гърмежи оповѣстиха пожаръ. Пожарната команда, цѣла моторизирана, изфуча и скоро тури край на злощастieto. Тукъ пожаритѣ често се случватъ. Зданията, повечето паянтови, лесно ставатъ жертва на невнимание. Българинътъ

итукъ е стжпилъ здраво. Повече отъ 10,000 души носятъ българската култура и заематъ въ ржцетъ си търговията, която избѣгалитъ гърци сж изоставили. Следъ като Симитли се свърже съ нормалната линия при Валовища, като вторъ етапъ ще остане свързването на Кавала съ Драма, за което ще е нуженъ не повече отъ единъ строителенъ сезонъ: теренътъ е равенъ, безъ много мостове, и може би, само съ единъ не голѣмъ тунелъ.

Илинденци въ Кавала

Да се отиде въ Кавала, безъ да се посети Тасосъ, е голѣмо опущение, но времето не ни позволява да изпитаме всички прелести на Бѣломорието. Това при по-свободно време.

На другия денъ сутринътъ рейсътъ ни връща обратно въ Драма. Срещаме се съ другари Илинденци и уреждаме нѣкои мжнотии които дружеството е срѣщнало. Представихме се предъ г. г. Окол. управителъ и Кмета.

г. Черкезовъ, кметътъ, юристъ — адвокатъ. а цѣлъ пълноправенъ техникъ и строителъ. Въ общината се явява само при крайна нужда, а цѣлото време е между работниците, които създаватъ приказната Драма.

Драма е прочута не само съ обширното си поле, пребогато надарено съ плодъ и благодать. Въ подножието на Боздагъ (Драмския) по нев доми пжтища тукъ се стичатъ карстови извори, които придаватъ на града чаръ и величие. 9 кубически метра вода въ секунда! Кжде се е чуло и въ дѣло това?

И всичко това изчезва безследно, неизползвано. Трѣбваше да дойде единъ кметъ българинъ, който да покаже силата на българската техника, конструктивната мощъ на българския народъ.

Вѣкове цѣли сж били проспани отъ некултурни управници, въ непълни 2 години българинътъ обайва мѣстни хора и чужденци! Който има възможность да посети канцеларията на кмета, ще се удиви отъ неговата изобретателность и безпримѣренъ трудъ — Великолепенъ планъ, изпѣстренъ съ линии и цвѣтове — цѣлъ пейзажъ — очертава мѣроприятията, които г. Черкезовъ прилага по собственъ починъ и съ личенъ трудъ. Бараки и застрашаващи срутване сгради сж сринати, ровове и тумби камъни и прѣстъ сж изравнени — създаденъ е по такъвъ начинъ единъ великолепенъ площадъ, съединенъ, чрезъ не по-дълга отъ 500 м. широка права улица, съ площада предъ гарата. А днесъ се изготвя езеро съ 40 декара площъ, което не далечъ отъ него ще образува падъ отъ 10 м. който ще бжде впрегнатъ въ 2 турбини отъ 360 и 310 конски сили — електрическа енергия, предостатъчна да задоволи всестраннитъ нужди на града и да се оползотвори и отъ съседнитъ села. Кметъ достоенъ за показъ!

Въ Ксанти

Пжтътъ Драма — Ксанти е може би най-живописния въ цѣлото Бѣломорие. Нова бърза моториса предлага всичкитъ удобства на пжтника. До гара Ангиста ж. пжтната линия се движи все по Драмското поле, изъ което сж се настанили хиляди семейства на българи изъ стара България, както и на българи изселници, които се връщатъ и заематъ старитъ свои селища. Ето моста надъ р. Ангиста, която приема водитъ отъ Карстовитъ извори при гр. Драма, та образуватъ р. Драматика. Тоя мостъ презъ ношъта на 18. мартъ 1903 г. бѣ хвърленъ въ въздуха отъ четитъ на Гоце Дѣлчевъ и Дим. Гошановъ. Току следъ него идва и тунела, тоже пострадалъ сжщата вечеръ отъ сжщитъ чети. Тукъ е вододѣла между рѣкитъ Струма и Мѣста. Ангиста заедно съ Драматика се вливатъ въ Бѣло море чрезъ Струма, а отъ тукъ натакъ Мѣста събира водитъ на западнитъ и южни Родопи и образува границата между Македония и Тракия.

Занизватъ се единъ следъ други тунели и не оставятъ пжтника да отдѣли очитъ си отъ живописната гледка. Гжсти лесове придаватъ вълшебенъ изгледъ на цѣлата мѣстность. Храсти напичени съ цвѣтове — бѣлъ, розовъ и лилавъ — като въ калаедоскопъ образуватъ чудни багри, които ни принасятъ въ нѣкаква приказна страна на пейзажа.

сажи и разкошенъ декоръ. Отъ гара Букъ натакъ линията се движи почти успоредно съ Мѣста — пълноводна, тиха и широка. На времето по нея се е свличалъ дървенъ материалъ чакъ отъ Разлогъ и Родопи, който на гара Букъ е билъ отправянъ по желѣзопжтната линия по разни направления — чакъ изъ Бѣло-морскитъ острови. Виждатъ се всичкитъ възможности за канализиране въ недалечно бждеще на Мѣста и за изпозуването ѝ като важно водно съобщение.

Отъ дветъ страни на рѣката се образуватъ ущелия, въ които се отглежда най-доброкачествения въ цѣлия Балкански полуостровъ скеченски тютюнъ — малки злато жълти листа — известенъ по своя ароматъ. На времето си па и сега цената на скеченския тютюнъ е била двойно по-висока отъ другитъ тютюни.

Въ по-голѣмата частъ отъ протежението между Драма и Ксанти ж. пжтната линия е изпозувала дѣсното крайбрежие на Мѣста. Мотрисата развива необикновена за нашитъ условия бързина. Пжтуването е приятно, великолепно. Едва следъ гара Окчиларъ линията се освобождава отъ завоитъ на рѣката и се стреми къмъ равнината на Ксанти.

Разстоянието отъ 95 клм. неусѣтно зимаме за 2 и половина часа. Гарата отстои на около 2 клм.

по шосе, усъяно от двете страни с платани, които почти сж си подали ръка, та образуват сводъ сънчестъ — прохладенъ. Надвечеръ пристигаме въ града. Около площада се трупат хора за зарята.

Настаняваме се въ хотела, и бързаме за тържеството. Народъ е наизлѣзълъ и се стреми сжщо за площада. Ученици въ строенъ редъ заематъ изходна на площада улица и придаватъ на празненството изгледъ, като че ли то се е вършило отъ преди десетки години. Кога се създадохъ условия за пълна реална гимназия и за сръдно техническо училище въ Ксанти!

Войсковитѣ части сж по мѣстата си. Музиката засвирва за почестъ — На молитва — шапки долу! Архиерейскиятъ намѣстникъ иеромонахъ *Варлаамъ* въ съслужение съ дякони и свещеници извършва кратка панихида. Освѣтлението изгасва. „Покойници, вий въ други полкъ минахте“ и „Отче нашъ“ едновременно се изпълватъ отъ смѣсенъ хоръ и музика. Започва тържествена провѣрка. Изброяватъ се имената на загинали за свободата на поробения братъ войскари българи и нѣмци. Разноцветни ракети въ видъ на падащи звезди прорѣзватъ и освѣтяватъ тъмната нощ. Моментъ тържественъ. На балкона южно отъ площада чрезъ диапозитивъ се очертаватъ ликоветѣ на велики герои, чиито подвизи красноречиво се характеризиратъ отъ младъ ораторъ — отливисто, поетично. Думитѣ му като че ли се набиватъ въ душата на войска и народъ.

Всрѣдъ гробна тишина началникътъ на дивизията съ ясенъ гласъ очертава сублимнитѣ моменти, които народътъ ни преживява, жертвитѣ, които българинътъ е далъ за своята свобода, и обединение и кани всѣки гражданинъ къмъ саможертва за величието на царъ и народъ. Громко „ура“ огласява околността.

Зарята свършва. Войска и публика се разотиватъ, градътъ постепенно утихва. Вечерникъ, изпратенъ отъ планината, прохладжа атмосферата — леко се диша. Въ подножието на южнитѣ Родопи, далечъ отъ блата и изпарения, Ксанти се радва на великолепенъ климатъ. Зимно време студъ не хваща, лѣтото е приятно. Почти въ центъра на Бѣломорието, той е главенъ градъ на областта. И тукъ българското население отъ день на день се увеличава и придава на града български колоритъ. Народни флагове се вѣятъ по всички сгради.

На Гергьовденъ сутринта правимъ посещение въ редакцията на „Бѣломорска България“, ежедневникъ, който вѣщо се списва и държи на щрекъ българския духъ въ тоя отъ вѣкове български край.

Областниятъ директоръ г. д ръ Стефанъ Клечковъ ни приема въ своя кабинетъ. Въ краткъ разговоръ той ни сочи трудноститѣ, които въ съдействие съ вѣщи административни органи и съ лично напъжение превъзможва. За своя обязаностъ той счита непосредственото му общуване съ власти и народъ, постоянното напѣтствувание и контролъ върху първитѣ, съвети за мирно съжителство и трудъ за лично и семейно благополучие къмъ населението, предпазването отъ зли помисления на еднитѣ и другитѣ — въобще напѣтствия и ръководства свойствени за всѣки вѣщъ администраторъ, за всѣки настойникъ и родителъ.

Въ непрекъснатото движение, села и градове той често спохожда и всѣки вижда, всѣки чувству-

ва, че върховната властъ вездесжщо бди върху всѣко дѣло, следи стѣпкитѣ на всички и ги предпазва отъ падение. — Не всичко е свършено добре подредено, забелязва г нъ Областниятъ директоръ, но моето лично стремление, стремжътъ на подведомственитѣ ми органи е единъ и сжщи — да зацари въ тази земя правдата и законността, такава каквато я идеализирамъ лично азъ и да вложимъ всичкитѣ си старания, за да обърнемъ тоя български край въ истинска обетована земя, за каквато самото провидение я е създадо.

Младъ, здравъ и енергиченъ, тъкмо въ своята зрѣлостъ мжжъ, при начина на действие и при здравитѣ и мждри схващания за ролята на върховния представителъ на властта въ новоосвободената земя е достатъчна гаранция, че тукъ се провежда най-възможната за времето закономѣрност и че за напредъ ще сж невъзможни събития, като тѣзи отъ зимата на 1941 год.

Предоволни отъ размѣненитѣ мисли, поздравяваме г. д ръ Клечкова и му пожелаваме здраве и сили да продължава все въ тоя пѣтъ да провежда службата, която му е повѣрена.

Времето за парада вече наближи. Цѣлиятъ площадъ е обкиченъ съ народъ — отъ всички вѣри и народности, Орденътъ за храбростъ краси гърдитѣ на достойнитѣ бѣлг. воители, които съ кръвта си сж бранили границитѣ на родна земя. Следъ тържествения молебенъ освещава се знамето на дружеството на бойцитѣ отъ фронта. По тоя поводъ Иеромонахъ Варлаамъ държа назидателно слово. „До когато това знаме се развѣва въ тая страна, до тогава ще има напредъкъ за бѣлг. народъ. То е символъ на свободата. Пазете го тъй както се пазятъ най-святото нѣщо“ — бѣха за-

Илинденци въ Ксанти — предъ Б. Н. Банка. Въ сръдната имъ г. генералъ Трифоновъ

ключителнитѣ думи на Негово Високо Преподобие. Кръстникътъ на знамето г. Генералъ Трифоновъ както и приемникътъ му — председателътъ на дружеството — изказаха трезви мисли относно дългата на всѣки гражданинъ за изграждане величието на родината.

г. Генералъ Трифоновъ (удостоенъ съ генералски чинъ току въ навечерието на празника) съ отбрани думи поздравява частитѣ. Започна церемониалниятъ маршъ. Въ стегнати редове, надеждата, гордостта на българския народъ, нашитѣ млади войници, вдигнали гордо глави съ втреченъ къмъ началника си погледъ приемиатъ негова похвала и отговарятъ отсѣчено, громко. Минава полицията, бойцитѣ, ученици и ученички. Радостъ сияе по лицата на всички. Чувствува се какъ силно тупи българското сърдце, обривано по благоволение свише съ вѣковно ожиданата свобода.

Председателътъ на мѣстното, Преображенско—Илинденско дружество г. Гюмюшевъ заедно съ настоятели и членове, всички сж около насъ.

Деде Агачъ

е предпоследниятъ нашъ етапъ, за кждето поемаме мотрисата, изпратени радушно отъ нашитѣ другари, илинденци и преображенци.

Гергьовденъ бѣ извелъ изъ гаритѣ празнично облѣчени българи, манифестиращи своята радостъ, че свободата имъ е дала възможностъ да се възврънатъ отново въ населяванитѣ отъ тѣхъ отъ вѣкове български селища. Гюмурджина отстои на 2—3 клм. северно отъ гарата. Къмъ половината пѣтъ до Деде Агачъ млади българи отъ Чобанъ-кьой и Калайджи-дере — най-здравитѣ български села на времето, — съ цѣтя приветсвуватъ български и германски войници, които се връщатъ по частитѣ си. На гара Кирка пристигаме по-тъмно. Въ турско време селото се наричаше Кърка-кьой. Селянитѣ му — по външенъ видъ чисти българи — носия и образъ български, хора, пѣсни и обичаи тоже български — по нѣ какво странно давление бѣха почнали да се гърчечатъ. Подиграваха се околнитѣ българи съ тѣхъ, съ тѣхния особенъ говоръ, нѣкаква българогръцка смѣсца — Досме стинъ клечка сж, на затиснисоме стинъ вратасж на мисвириси о вятърсь! — Досме стинъ кобилица сж, на стромболисоме стинъ крависж! (Дай кобилицата да издоимъ кравата) както едно време деца-та на нѣкои „благородници“ изъ гъркоманскитѣ села въ Македония: „Даскале, афтось-пиась стиснохъ пѣрстосъ со вратасъ и изтечосъ едно паничосъ кърфосъ!“ или — Стинъ Кожани оли ту тавани со мѣдхуии ковани!

Съ тѣзи особености на затѣващи въ гръцко-то блато българи запознавамъ другаритѣ и тѣ се смѣятъ презглава. Навлизаме вече въ последнитѣ разклонения на Родопитѣ, които се разстилатъ изъ северния брѣгъ на Бѣло море. Тунели единъ следъ другъ следватъ течението на Инъ-дере, което събира водитѣ на настанилитѣ се изъ височинитѣ едно до друго чисто български села — Бадома, Ени-кьой — сега Митроп. Софроний, родното село на Софроний Чавдаровъ, В-Търновски митрополитъ, управляющъ Скопско-Велешката епархия — Дервентъ, Домузъ-дере, Доганъ-Хисаръ, — родното село на Капитанъ Петко, който следъ руското отстъпление презъ 1878 г. жестоко е отмищавалъ на злосторницитѣ турци и гърци — по на изтокъ, около гр. Фере-Окуфъ, Балж-кьой и Торбалж-кьой и на 10 клм. източно отъ Деде-

По тѣхна инициатива на 2. V. и въ Ксанти е била чествувана по най-достоеенъ начинъ паметъта на легендарния Гоце и Гоцановъ. Зарадвани отъ посещението на членове отъ Ржководното тѣло на организацията, тѣ не се отдѣлиха отъ насъ вечерта и презъ цѣлия день. Следъ обѣдъ направихме обща снимка, съ благосклонното участие на г. генералъ Трифоновъ.

Общото ни впечатление отъ Ксанти — срѣдише на най-ароматнитѣ тютюни не само у насъ, на екзотични култури и плодове, — градътъ има голѣмо бждеще. Страда обаче въ блогоустройственото отношение. — Улицитѣ павирани, нѣкои съ старъ турски калдаръмъ, — сж тѣсни и криви. Българското строителство тукъ има да се проявява и ще създаде отъ Ксанти приказенъ градъ.

Агачъ, Лѣджа-Кьой, лобното мѣсто на Лазаръ Маджаровъ, Петъръ Васковъ и Бойко Чавдаровъ.

Къмъ 9¹/₂ ч. в. мотрисата достига последната своя станция. Деде-Агачъ, който въ турско време отстоеше на доста голѣмо разстояние, се е разстлалъ току до самата гара. Препоръчаха ни хотелъ „София-паласъ“. Питаме, има ли мѣсто за шесть души. Настанихме се. Нѣщо, което ни обърна внимание и което другаде не се срѣща: въ рамка окачена на стената молба: „Умоляватъ се г. г. пѣтницитѣ да изискватъ отъ съдържателя на хотела предъ тѣхъ да се смѣнятъ чаршафи и калѣфи на юрганъ, дюшекъ и възглавници, както и за намѣрени паразити да съобщаватъ на телефонъ № . . .

Отъ общината“. Отлична идея, която докарва спокоенъ сънъ на пѣтника. Великолепенъ примѣръ за подражание.

Питаме хотелиеритѣ отъ кога сж тукъ и отъ кжде сж дошли. — Отъ Борисовградъ сме дошли, но родомъ сме отъ Фере — отговарятъ. „Въ Фере имаше единъ хубавъ, здравъ и веселъ българинъ, Какво ли стана той. Казваше се Яни Карамановъ. — Че ние сме негови синове!..

По добъръ, по-смѣлъ по преданъ на народнитѣ идеали билгаринъ отъ Яни Карамановъ рѣдко се е раждалъ. Безгриженъ, въпреки семейни грижи, той имаше единъ заразителенъ смѣхъ, невиджанъ у други. Не е имало начинание отъ народностенъ характеръ, въ което тоя Яни да не е взималъ най-дейно участие. Владеющъ добре турски и гръцки ез., той бѣше въ отлични отношения съ турци и гърци, но понеже мѣтѣше водата имъ, последнитѣ подмолно го шпионираха, клеветѣха и не веднажъ бѣ попадалъ въ затворъ. Осжденъ, той прележава въ одринскитѣ зандани цѣли 4 г. Амнистия възвръща свободата му, но скоро загива отъ разрывъ на сърдцето.

Въ Дервентъ бѣ се прочулъ Маринъ чорбаджи — мжжъ едъръ, съ голѣми мустаци, осанка важна, походъ бавенъ, думи мждри — цѣлъ велможа. Най-малкиятъ му синъ, Георги Мариновъ, напълно бѣ наследилъ качествата на баща си. Голѣмъ търговецъ на жита и паламудъ, той работѣше съ Габрово и съ цѣла Южна България. Имаше клонъ и въ Смирна. Красавецъ сжщи, уменъ и добъръ, състрадателенъ и приятенъ, той се ползуваше съ обаянието между българи, турци, ар-

менци и гърци. Патриотът, всепреданъ къмъ народни идеали, Георги Мариновъ заедно съ съдружника си Ангелъ Лафчиевъ, пръвъ братовчедъ на владиката Софроний, бѣха проводниците на революционната организация въ Деде-агачъ и въ околнитѣ градове. Загина много младъ, но името му и днесъ се произнася съ уважение и почитъ.

Дервентъ даде много видни българи. Отъ тукъ е и „Голѣмиятъ“ Алекси—сжщо търговецъ—баща на Мирчо Стамовъ, подпреседателъ на Соф. търг. индустриална камара. Въобще българитѣ отъ Деде-агачко бѣха будни и първи сж поели борба за народостно свѣстяване. Както изъ всичкитѣ краища на нашата земя, така и тукъ, още презъ 60-тѣ год. на миналото столѣтие се е зароботило за български училища и черкви Фере и Гюмурджина, Суфлийско и Ксантийско само следъ успѣха на Деде-агачани последваха тѣхния примѣръ. Това се знаеше много добре отъ гърцитѣ, заради това тѣ бѣха толкова жестоки спрямо българитѣ отъ Деде-агачкитѣ села. Не единъ отъ тѣхъ остави кости изъ Бѣломорскитѣ острови, нито едно село не остана неизселено.

И сега българитѣ се възвръщатъ единъ следъ другъ и заематъ старитѣ свои селища. Деде-агачъ вече има чистъ български характеръ. Търговци и занаятчии, рибари и градинари все сж българи. Деца тичатъ изъ улицитѣ, говорятъ български и викатъ—„урада живѣе България!“ Неуспѣлитѣ да избѣгатъ гърци се готвятъ да се изселатъ. Тѣ виждатъ, че мѣстото имъ не е всрѣдъ тоя български край, за който турцитѣ още казваха — Бу сизиндъръ—това е ваше—и подъ напора на угризението за издевателствата, които сж вършили спрямо мѣстното население, считатъ, че по-нататѣшното имъ стоене тукъ е невъзможно.

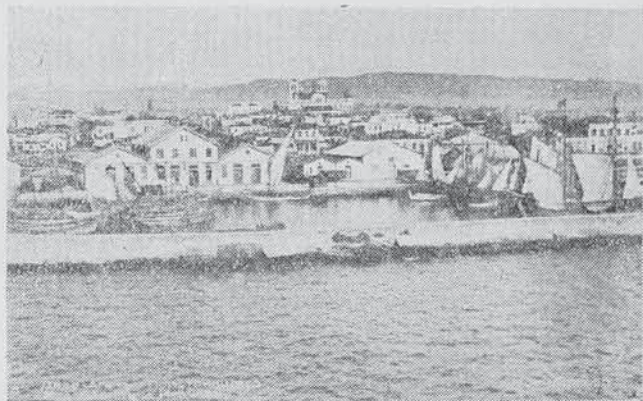
Невиждалитѣ други пжтъ Бѣлото море наши другари настояватъ макаръ и по късна доба да излѣземъ край морския брѣгъ. Тъмно е, па и освѣтление нѣма. Все пакъ изъ правитѣ улици на града бързо се отзоваваме на брѣга.

Грамадната морска площъ, тиха, спокойна, гладка като огледало, отразява блесналитѣ на небото звезди. Пълна тишина е обладала околностъ—та. Всичко спи. И морето е заспало. Тънка синева като плащъ е покрила снагата му и пази добитата презъ деня слънчева топлина, която най-добре се чувствува при кжпане призори. Водата приятно хладка, нѣжно гали тѣлото. Отдѣли ли се отъ нея, то трѣпне отъ хладния вѣтъръ и пакъ се потапя.

Въ юго-източна посока се очертава Еносъ съ устието на Марица, която свлича водитѣ на цѣла южна България и храни българското море. Още по-нататѣкъ Галиполскиятъ полуостровъ съ Дарданелитѣ отваря пжтъ на водитѣ на Мраморно море. Предъ насъ се извишаватъ стрѣмнинитѣ на Самотраки-Картина величествена, омайна. Малкъ пристанъ е приютитъ малки и голѣми гемии, които отдавна не сж излизали изъ морския просторъ и чакатъ края на войната за да разперятъ своитѣ платна да запорятъ тихитѣ води и дадатъ животъ на това мъртво за сега пристанище.

Отбиваме се въ близко едно кафене. Още не седнали, изъ посетителитѣ обажда се единъ господинъ: — Преди повече отъ 40 години тукъ въ

Деде-агачъ, учителствуваше . . . Виждаме предъ себе единъ отъ борцитѣ за свободата на Македония и Тракия — близъкъ другаръ на Гоце Дѣлчевъ и на всички първенци отъ освободителното движение — Стоянъ Калояновъ отъ с. Доганъ Хисаръ, който още съ настаняването на българскитѣ власти е слѣзълъ отъ Пловдивъ и благодарение на широкитѣ си връзки и познества върши полезна работа.

Деде Агачъ съ пристанището

Българскиятъ кварталъ въ Деде-агачъ много е пострадалъ. Улицата, която въ турско време носѣше името „Чипановъ сокаги“ е просто опустѣла. Масивната кжща на самия Димитъръ Чипановъ отъ с. Балж-кьой, тежъкъ търговецъ и голѣмъ българинъ, въ която по-късно се бѣ настанило бѣлг. училище, е въ развалини. Сжщо така е зарѣзана и необитаема и кжщата на свещеникъ Дойчинъ Запревъ, бившъ предс. на бѣлг. община. Старото училище, и параклисътъ не сжществуватъ.

Това не пречи, обаче, съ всѣки новъ день да се увеличава бѣлг. население, което милѣе за своя роденъ край. Въ турско време Деде-агачъ бѣ се издигналъ до положението на важенъ търговски центъръ, въпреки сжществуванието на границата, която го отдѣляше отъ неговия хинтерландъ. Сега, когато границата е премахната, за него се очертаватъ най-свѣтли перспективи — той ще бжде пристанащето най-малко на Пловдивската и Старо-Загорска области. Преди стотина години житнитѣ храни на тоя край сж били свличани на салове по Марица и чрезъ Еносъ сж се разпращали изъ Средиземноморскитѣ крайбрежия. Тукъ сж се настанили на постоянно мѣстожителство и други стари илинденци. Очаква се въ скоро време да се образува Илинденско-преображенско дружество, което ще има за свой дългъ да изнесе предъ свѣта всичкитѣ борби за народностно свѣстяване и за освобождение отъ чуждо иго, които българитѣ отъ Дедеагачкия край сж водили въ продължение на десетки години.

Обратенъ пътъ

Привършили мисията си предоволни, съ изпълнени отъ радостъ сърдца отъ констатираното на самото мѣсто — въ София се носятъ разни не-лепости, но Бѣломорието е далече, и, до като сламката прехвърли „9-тѣ планини“, обръща се на цѣла греда!

Линията Д-Аг. — Одринъ — Свиленградъ е най-кѣса и най-практична, но движението по нея е свързано съ разни формалности, които я правятъ недостъпна. Да би могло минавайки презъ турска територия вагонитѣ да се затварятъ както това става изъ сръбска земя по линията Цари-бродъ, Нишъ-Скопие, би представлявало най-го-лѣмо удобство за Деде-агачанина, който се счита единъ видъ откъснатъ отъ стара България. На 8. V. въ 5:30 часа с. сѣмъ мотрисата потегляме за Гю-мюрджина. Не малкото Д-агачко поле представля-ва пѣстра панорама отъ сѣнчести ниви и ливади, по които сѣ извишили стволоче паламуди, масли-ни, бадеми, орѣхи и други разни овощия. Пала-мудтъ е вѣковно дърво отъ рода на джбове-тѣ. Величина, листа и жлъдъ — сѣщо както у джбъ — чашката само на жлъда е силно развита и покрита керемидообразно съ дебели люспи съ-държащи въ голѣмъ процентъ танинъ употребимъ въ кожарската индустрия. Желадтъ служи за уговяване на свини, или за гориво, а листитѣ сами торятъ почвата. Ето защо нивята ежегодно даватъ великолепна реколта и винаги двойна. Презъ май се жъне есенницата и веднага се оре и се сѣе пролѣтнина. Тукъ зимата е неизвестна и почти никога не вали снѣгъ, поради което зим-ниятъ сезонъ не сѣществва — великолепно усло-вие за лозарство, овощарство, земедѣлие и ско-товѣдство. Тукъ населението е облагодетелствува-но отъ природата — паламудъ, маслини, бадеми, орѣхи, не само за домашни нужди но и за про-данъ — вино въ изобилие, храна сѣщо и не сѣ много трудъ — условия за охолень и весель жи-вотъ. Всички пѣятъ, всички сѣмъ радостни. Надали ще се намѣрятъ българи по благи, по-кротки, по гостоприемни отъ Дедеагачитѣ. Мине ли пѣт-никъ презъ българско село, който го срещне, по-здравява го — добря ми дошелъ, добря ми дошлили гости, или хошгелдинъ — ако е турчинъ или грѣкъ. Самитѣ грѣци се чудѣха — до когато ние питае — кога сѣ дошелъ и кога ще сѣ идешъ българинътъ ще те задържи въ кѣщи да те на-гости, да те приеме като че ли Господа посрѣща — ни казваха тѣ. Всички вѣри и народности тукъ добре си живѣха. Това най-добре се чувствувахе на св. Кирилъ и Методи, който бѣше общъ празд-никъ. Турскитѣ учители идѣха на гости — на предава-не уроци въ българ. училище. Българитѣ връщаха имъ визитата. Разликата въ методитѣ на предаванетоъ бѣ граматна. До като българскитѣ учители бѣха съ педагогическо образование, турскитѣ като четѣха кланяха се като ходжи. Много нѣща научиха тѣ отъ насъ и ни бѣха благодарни и признателни. При всѣка среща отдаваха ни дълбоко темаане. Сиромашията тукъ бѣше неизвестна. Изгладнѣе ли нѣкой, всички го подкрепятъ. Свободолюбиви сѣмъ и борци. Турчинъ не вдигна рѣжка противъ бъл-гаринъ, обратното не рѣдко се случваше.

На гара Бадомъ виждаме граматни приготво-ления за нормална ж. п. линия, която щѣла да

свързва нѣкаква новооткрита мина съдържаща цененъ металъ. Родопитѣ въ това отиошение пред-ставляватъ богатъ източникъ на подземни богат-ства, които, съчетани съ климатическитѣ и почве-ни условия, обещаваатъ да създадатъ отъ тоя край българската Калифорния.

Преди 7 часа сме на гара Гюмюрджина. Из-точно отъ шосето току до самия градъ издигнала се е граматна сграда. И тукъ реална гимназия — 320 ученика

Грѣцитѣ сѣмъ бояли да промѣнятъ турския му характеръ — сгради паянтови, схлупени — са-мо улицитѣ му тукъ таме оправени.

Неприятна изненада. Другарѣтѣ ни, който бѣше се отдѣлил отъ насъ за да се погрижи за мѣсто за рейса до Момчилъ градъ, ни уведоми че благода-рение застъпничеството на областната Дирекция Окол. управителъ наредилъ да ни се запазятъ 7 мѣ-ста. Ангажиментътъ нѣколкократно е билъ по-вторяня. Дадохме личнитѣ си карти и стойността на билета. Слушае крамола нѣкаква. Агентътъ от-казва ни билети — всички мѣста били ангажирани. И тукъ черна борса! Отъ 180 мѣстата се продавали по 300—400 лв. за разстояние отъ 66 км. Леки ко-ли чакатъ — тѣ пѣкъ одиратъ. Автобусътъ се готви да трѣгне. Агентътъ мига и хвърля вината върху нѣкакъвъ стражаръ. Заблудилъ го — вмѣ-сто намъ, продалъ билетитѣ на други — но нѣ-каква комисия ужъ. Ей го околийскиятъ упра-витель, който, възмутенъ, заповѣдва — до като илинденци не се настанятъ, колата нѣма да трѣ-гне! За десетъ минути въпросътъ се уреди. Изра-зихме сърдечна благодарностъ на г. Управителя и потеглихме.

Гюмюрджинското поле е граматно — високо, от-цедно. И тукъ великолепни условия за български трудъ и богатство. Отъ 1200 семейства, за колкото имало мѣста — придошли сѣмъ надъ 2000, та влас-ницитѣ сѣмъ поставени въ затруднение. Едно неу-добство: Кметовѣтѣ изъ Стара България изселватъ най-негодното въ общинитѣ имъ. Мислимъ, че по-нататѣкъ ще се нареди да се изселватъ цѣли се-лица на дадено мѣсто — съ родители, деца и роднини. сѣ създаденитѣ връзки, сѣмъ попа заедно — по тоя начинъ ще се запази носия, пѣсни и обичаи. Малко ли села следва да се изселатъ отъ балканскитѣ гладни кѣтове?

По стрѣмни но удобни завои стремимъ се къмъ старата граница — Маказа. Единъ погледъ ни открива великолепна картина. Морето, Бѣлото море, което недавна само хвърляше милъ погледъ къмъ насъ, днесъ ни предлага всичкото свое го-стоприемство и чаръ.

Почти сбжднати идеали. Малкото което ни остава, и то положително ще се постигне: Наше сѣе. Какви перпесктиви се откриватъ за нашия народъ! И ето — утре, въ други день страдната българска майка ще доприбере около себе и подъ собствения свой подслонъ всичкитѣ свои чада, така както това е било презъ I-вото и II-рото бѣлг. царства. Не ще има вече какво да гложди нейното спокойствие по останали подъ чужди яремъ български синове и ще впрегне вси-чкитѣ свои сили да изгради своето величие и да гарантира мирното сѣществование на цѣлия бѣлг. народъ, за да се издигне той на онази висота,

която Богъ му е предопредѣлилъ, висота, завидна и мечтана и отъ велики европейски народи презъ срѣднитѣ вѣкове.

И както въ едно многолюдно семейство се раждатъ деца съ различни характери и темпераменти — весели или замислени, буйни или кротки, избухливи или спокойни, бѣброви и игриви или мълчаливи — но всички еднакво загрижени за общото семейно благополучие, така и въ цѣлокупна България ще се събератъ всички бълг. синове — съ разни заложби, различни по талантъ и способности, по духъ и предприемчивостъ, по интелектъ и съобразителностъ, но всички съ единъ общъ идеалъ — величието и щастието на цѣлокупния бълг. народъ.

Да бждемъ само умни. Да не се поддаваме на вждицитѣ, които ни се пускатъ отъ една и друга страна. Да се знае — Българинътъ притежава качества, които еднакво се ценятъ отъ приятели и близки, както отъ отдалечени и отъ врагове. Всѣ-

ки се стреми да привлече за свой съюзникъ храбростъ, честния и всепредания бълг. народъ. Само ако не бждемъ кжсопаметни, ще можемъ да прозремъ насоката, по която трѣбва да вървимъ въ тѣзи тежки и трудни, въ тѣзи сждбоносни времена. Знаемъ какво ни готви Албионъ — не веднажъ сме били ожарени отъ него. Безъ неговата златорна намѣса днесъ България би била една отъ рѣдко щастливитѣ страни въ цѣлия свѣтъ. Да продължимъ, следователно, пжтя който сме поели. Той ни донесе радостъ, каквато българинътъ отъ столѣтия е мечтаялъ и която рѣдко въ своето историческо съществуване е изпитвалъ. Крои се новъ строй въ свѣта, който осигурява слънчевъ лжчъ за всѣки народъ. Къмъ тоя лжчъ се стреми царъ и народъ. Да не се роди българинъ, който би пожелалъ да се помрачи свѣтлината и топлината, които тоя лжчъ обилно прѣска изъ българската земя.

К. Хр. С-въ.

Бивши учители въ Сѣръ

По отношение на чествуванитѣ учители въ Сѣръ на 2. V. т. г., всѣки отъ които е допринесълъ и внесълъ по едно камѣче въ културната сграда на България, а нѣкои достигнали и известенъ рангъ като общественици и интелектуалци, по липса на мѣсто съ по няколко думи ще се спомене за тѣхъ:

1. Лазаръ Димитровъ, дългогодишенъ учител и учил. инспекторъ, още при създаването на В.М.О. стана неинъ членъ и ръководителъ въ Цариградъ, Сѣръ, Одринъ и другаде. Интересна е поговорката за него, че невъзприемалъ предложението за възстание, а когато то избухна, той е участвувалъ като дебърски представителъ въ горското началство на Охридската револ. околия.

2. Лазаръ Томовъ още като ученикъ въ Юстендилъ се посветилъ въ мкедонското дѣло. Като студент е възстанникъ. Презъ останало време е взималъ видно участие въ ръководството на организацията, като въ качеството си на делегатъ е заседавалъ въ общитѣ конгреси въ Пиринъ и Рилския манастиръ. Учителствувалъ въ гимназитѣ Сѣръ, Скопие, Шуменъ, София и др. Билъ е сътрудникъ съ много статии въ разни издания, главно въ ил. „Илинденъ“. Авторъ е на четивото „Пиринъ“.

15 години е участвувалъ въ Илинденската организация като подпредседателъ, а сега председателъ отъ нѣколко години.

3. Илия Ращановъ, учител и ръководител на револ. к-тъ въ Сѣръ презъ 1902 г. После става членъ на централния к-тъ въ гр. Солунъ. Лежалъ въ скопския затворъ и билъ изпратенъ на заточение въ о. въ Родосъ.

4. Анастасъ Разбойниковъ, — дългогодишенъ учител, инспекторъ и гимназиаленъ директоръ. — отрано е влѣзалъ въ организацията като легаленъ и съ пушка въ ръка въ преображенското възстание. Издалъ е много печатни трудове по География.

5. Стоянъ Симеоновъ билъ учител, учил. инспекторъ въ Сѣръ, Одринъ и Солунъ. Вземалъ участие въ ръководството на револ. к-тъ въ Одринъ. Виденъ публицистъ и редакторъ на разни вестници издавани въ Солунъ и 12 г. редакторъ на в. „La Bulgarie“.

6. Георги Саманджиевъ, гимназиаленъ учител въ Сѣръ и Солунъ. Авторъ е на много педагогически ръководства, които сж били настолна книга въ училищната практика на основ. учителъ.

7. Сребренъ п. Петровъ, гимназиаленъ учител въ Солунъ и Сѣръ, общественикъ и пропагандаторъ за българщината и македонското дѣло въ Америка и Албания.

8. Атанасъ Ковачевъ, ратникъ отъ ранни години въ освободителната борба. Учителствувалъ въ Скопие, Сѣръ, Ломъ и др.

9. Д-ръ К. Д. Станишевъ, лѣкаръ при пансиона на педагогическото училище въ гр. Сѣръ. Бившъ председателъ на македонския националенъ к-тъ, на македонската парламентарна група въ София и председателъ на българо-хърватското дружество

10. Христо Д. Далкалъчевъ, учителъ и организаторъ на революционни комитети въ Москва, Одеса и Петроградъ, отдето изпращали пари и оржжия съ руски параходи въ Св. Гора.

11. Хр. Ив. Караманджукова още като ученикъ се е посветилъ на револ. дѣло, легално и нелегално бродилъ въ разни околии на Тракия да организира и събужда населението. Съ перо и слово и до днесъ се е отдалъ на народностното свѣстяване родопскитѣ помаци. Сега е председателъ на тракийския наученъ институтъ.

12. Лазаръ Ив. Лазаровъ
13. Щерю Навшковъ
14. Ив. Сматракалевъ
15. Георги Башлиевъ
16. Олга Маджарова
17. Йорданъ Кусевъ

учители въ Сѣръ, дали своята данъ въ отстояване правата на българщината, като обществени и учил. деятели.

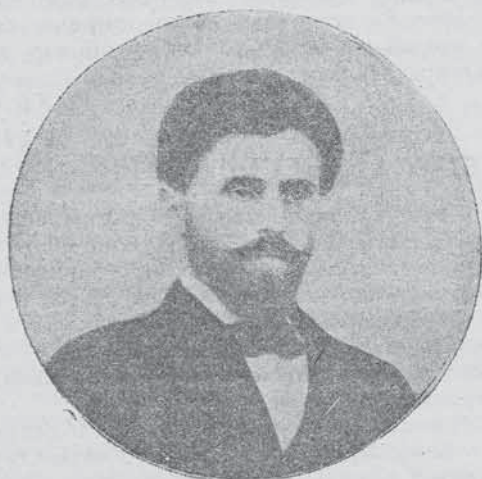
Не сж показани имената и на други сѣрски учители, понеже не сж се отзовали на поканата за това чествуване. Мисълта ми се носи не само къмъ тѣхъ, но и къмъ плеада живи и починали екзерхийски учители, които стоически и съ рискъ на живота бѣха си дали обетъ да служатъ беззаветно и неустрашимо за свободата и свѣтлото бждеще на своя народъ.

Смиренъ поклонъ предъ дейността на скромния екзархийски учителъ.

Ев. Янкуловъ

40 години отъ героичния край на войводата ПАРАСКЕВЪ ЦВѢТКОВЪ

Привързанъ съ цѣлото свое сщество къмъ родна земя и народъ, колкото никой другъ, можеби, на свѣта, въ своето опоение отъ щастieto съ което свободата обрадва най-после всѣки кжтъ на страната, българинътъ не изпуска нито единъ случай да не манифестира своята признателностъ къмъ героитъ, които той излъчи изъ своята срѣда герои, които съ кръвта си написаха свѣтли страници въ историята и поставиха народа си наравно съ най-издигнатитъ въ Европа.

Рѣдко минава день, безъ да се чествува подвига на даденъ герой въ даденъ населенъ пунктъ — изъ цѣлата българска ширъ, напоена съ кръвта на светитъ наши братя великомъченици, които, безъ да сж вписани въ календара, се тачатъ наравно съ светитъ — молитви имъ се четатъ, народни трапези имъ се слагатъ за Богъ да прости, събори имъ се устройватъ, въ пламенни речи се очертава подвига имъ и славата имъ се славятъ неотслабващо — всѣка година все по-тържествено — и дѣлата имъ се връзватъ все по-дълбоко въ душата на младо и старо.

Така е. Кости, сложени предъ олтаря за народната свобода, сж свети мощи. Да паднемъ на колѣне предъ тѣхъ, да ги окичимъ съ цвѣта. Само така ще можемъ да засвидетелствуваме своята почитъ и възхищение отъ подвига на носителитъ на идеалитъ на българския народъ, подвигъ, който обрѣна и продължава да обрѣща робската, потънала до неотдавна въ мизерия и мракъ страна, въ обетована земя — земенъ рай.

Две седмици следъ тържественитъ помени извършени въ източна Македония — въ гр. Стрѣ и околността му — подобна манифестация на всенародна признателностъ къмъ заслужилъ народенъ герой се извърши и въ западна Македония, въ с. Могила, край гр. Битоля. Тукъ бѣ чествуванъ 40 годишнината отъ героичната кончина на другъ синъ на българския народъ, чиято паметъ се тачи наравно съ паметта на най-достойнитъ борци — герои толкова поради силния избликъ на неговото родолюбие, колкото и поради непринудеността му да прояви своя героизмъ и алтруизмъ.

Синъ на знатно семейство, платило своята данъ къмъ родната свобода чрезъ страданията и кръвта на баща и сродници, радващъ се на облагитъ добити вследствие на добити и вродени заложби и системенъ трудъ, Параскевъ Цвѣтковъ напусна роденъ край и се отзова въ подкрепа на поробенъ братъ по чиста своя воля — не за заплаща и волень животъ. Да би билъ тоя стимултъ на неговата постъпка, не би предприемалъ подобно опасно странствуване — отъ центъра на свободното Княжество въ страната на воплитъ и риданията. Чисто по вродена наклонностъ той презира своята свобода и се жертвува за свободата на поробенъ братъ.

Тукъ именно проличава величието на проявената отъ него добродетель, най-възвишения избликъ на патриотичното му чувство, което всеобхватно бѣ се внедрило въ неговата душа и сърдце, и заради това народътъ го възпѣ и го издигна на най-високото стѣпало въ иерархията на отдалитъ своя животъ за свободата на поробена Македония — всички еднакво свети и скъпи — но едни, какъвто е случая съ „малцината избрани“, поставени на по-високо мѣсто въ поменния листъ за молитва предъ Бога.

Годишнината отъ юнашката смъртъ на Параскевъ Цвѣтковъ дава възможностъ за общо поклонничество на българите изъ земята около която непосредствено витае неговиятъ духъ и на българите отъ родния му край.

Ще мине бурята, която бушува изъ цѣлия свѣтъ. Ще настанатъ мирни времена. Увесилителни влакове ще превозватъ поклонници отъ Плѣвенъ за Могила и Битоля, за да се подчертава единството на българския народъ и на неговитъ идеали, общата радостъ и гордостъ, че българската майка е способна да ражда синове герои, които съ подвизитъ си сж и печелили обаянието на цѣлото цивилизовано човѣчество.

Пишатъ ни отъ с. Могила:

На 21 май т. год. се извърши по твърде тържественъ начинъ поменъ въ с. Могила — битолско — по случай 40 годишнината отъ геройската смъртъ на учателя-революционеръ Параскевъ Цвѣтковъ.

Като воевода на самоотвержени борци за свободата на Македония, той загина заедно съ другаритъ си въ неравна борба съ турския аскеръ.

По случай тържеството сутринта пристигнаха отъ Битоля: командирътъ на войсковата частъ, кметътъ на града, областниятъ училищенъ инспекторъ, директорътъ на гимназията заедно съ ученици и бреници, които носѣха портрета на учителя-революционеръ Цвѣтковъ. Присѣстствуваха още замѣстника на Битолския митрополитъ, граждани отъ Битоля, селяни отъ околнитъ села и познати и почитатели на голѣмия покойникъ. Хиляденъ народъ се отправи къмъ гроба му.

Къмъ 10 часа се отслужи панихида и се поднесоха вѣнци отъ учителитъ и ученицитъ на всички околнитъ села съ подходящи по-случая слова въ паметъ на покойния Цвѣтковъ.

Тукъ надъ гроба държа прочувствена речъ замѣстникътъ на митрополита. Следъ това въ училището, което носи името на героя „Параскевъ Цвѣтковъ“ се съ-

стоя възпоменателно утро, на което ученически хоръ изпѣ пѣсни посветени на покойния и други и се издекламираха нѣколко подходящи стихотворения.

Областниятъ училищенъ инспекторъ г. Църношановъ въ дълга и силно прочувствена речъ описа живота и революционната дейность на Цвѣтковъ.

Следъ това се сложи народна трапеза за всички присѣдстваващи, следъ което се посети лобното мѣсто, гдето паднали за родъ и Родина Цвѣтковъ и другаритѣ му.

На това паметно утро присѣдстваваха сестритѣ и братѣтѣ на покойния, дошли по случая отъ гр. Плѣвень.

На 30 май по починъ на Илинденската организация въ София се състоя тържествено утро въ паметъ на героя Параскевъ Цвѣтковъ. Отдѣлни покани до министри и родолюбиви организации, покани чрезъ радио и вестници оповестиха празненството и салонътъ на кино „Македония“ бѣ препълненъ съ посетители и почитатели на покойния, който съ подвига си е спечелилъ обаянието на всички, които милѣятъ и се радватъ за свободата и величието на българското отечество.

„Подъ диригентството на учителя Лазаровъ хорътъ на VII м. гимн. изпълни националния ни химнъ и химна за царя. Нѣколко народни пѣсни спечелиха силни аплодисменти за хориститѣ.

Редакторътъ на Ил. „Илинденъ“, дълбокъ почитателъ на чествувания герой, откри тържественото утро съ следнитѣ думи:

„Никой народъ на свѣта не е прекарвалъ робство като нашето. То спѣна развоа на българина, и отъ носителъ на културата не само за цѣлото славянство, той потъна въ невежество и мракъ.

Не лесно сви вратъ българинътъ подъ чужди яремъ: 13 организирани възстания сж избухвали на разни мѣста изъ страната всѣки 30—40 години, но резултатътъ е билъ само кръвъ и кости и изгнаничество по далечни мѣста — отъ единия край до другия на българска земя и далечъ вънъ отъ нея.

Отдѣлнитѣ възстанически опити на дѣдо Ильо Марковъ-Беровски, на х. Димитра и Ст. Караджата, на Панайотъ Хитовъ — въ по-ново време, — не дадоха тоже положителни резултати. В. Левски, апостолътъ, олицетворителътъ и носителътъ на възжелението на бѣлг. народъ за свобода, пое друга тактика. Въмѣсто бунтове на отдѣлни чети и изъ разни мѣста — общо подготвяне на цѣлия бѣлг. народъ и общо повсемѣстно възстание изъ цѣлата бѣлг. земя — Отъ Черно море до Охридъ, Отъ Дунавъ до Бѣлото море.

Нетърпеливи революционери задали му въпросъ! — Кога най-после ще се обяви възстанието? Левски отговорилъ: „Чакайте, не бързайте! Има още много наши братя, които още не сж подготвени, още не сж влѣзли въ революционната орг.“

Думата му е била за българитѣ отъ Македония и Тракия. Знае се, че той е достигналъ до Макед. градъ Криворѣчна Паланка, а намѣрението му е било да организира и Охридъ и Костуръ, и Одринъ и Баба Ески. Преждевременната му кончина, обаче, е попречила на приложението на тоя му планъ.

5 год. следъ Какрино и следъ бесилката му въ София избухна Априлското възстание, което ни доведе до С. Стефано. Берлинъ разкъса един-

ството на бѣлг. нар. тѣй цѣлостно и така спонтанно проявявано както въ времето на св. Климента и царя Самуила, така и презъ периода на възраждането.

Макед. и Тракия останаха вънъ отъ общото отечество и това ги хвърли въ крайно отчаяние. Кресненското и Охридското възстания отъ 1897 и 81 дадоха да се разбере, че само една системна подготовка на цѣлата заробена страна може да доведе тѣй ожданo очакваната свобода, посрѣщаната отъ освободения българинъ съ всичката радостъ и велелепие, радостъ, която бѣ го смаяла, опоила. Лавритѣ, съ които Сливница и Драгоманъ окичиха достойното негово чело, още повече бѣха го възвеличили и опоили.

А Макед. напразно очакваше приложението на чл. 23 отъ Берл. договоръ. Търпението вече бѣше се изчерпило. Отъ день на день чувствуваше се какъ чуждото иго става непоносимо, нетърпимо. Трѣбваше да се предприеме нѣщо системно, добре организирано, като се използватъ опититѣ и поукиѣ отъ револ. движения станали до тогава на бѣлг. земя и другаде. И по примѣра на Левски Дамянъ Груевъ и Гоце Дѣлчевъ и хилядитѣ тѣхни сподвижници организираха цѣлата страна.

Кръвъ почна да се лѣе на потоци за бащинъ роденъ край, кръвъ юнашка, която спечели симпатитѣ на цѣлото цивилизовано общество, преди всичко на свободния братъ, който се сепна. И както при Бузлуджа и Вола, както при Шипка и Сливница българитѣ — свободни и подъ робство — до единъ възприеха идеята за освобождение на Мак. и Тракия — за своето обединение.

Огънятъ, който бѣ пламналъ въ поробената земя, подпали душитѣ и сърдцата и на българина отъ всичкитѣ земни краища, въ които се бѣ настанилъ.

Митинги, дружества и организации се образуваха изъ цѣла Бѣлг. Въ помощъ на роба даде своята лепта, своя трудъ и кръвъ всѣки, който носѣше бѣлг. име. — като се почне отъ вѣнценосеца на бѣлг. духъ, Ив. Вазовъ, който написа най-пламеннитѣ свои стихове за Макед., отъ Пѣю Яворовъ, който не само съ перо но и съ пушка трѣгна да помага на възстаналия робъ, като се почне отъ учителя и офицера, та се стигне до търговеца, занаятчията и селяка — всичко трѣгна за кръстоносния походъ — за свободата, за славата, за величието и обединението на бѣлг. народъ.

И не единици не стотици приобшиха усилията си въ общото дѣло.

Ето единъ отъ хилядитѣ:

Пжшо-галеното му име — Параскевъ Цвѣтковъ — отъ видното семейство на патриота и общественика Тодораки Цвѣтковъ, който заедно съ своя събратъ по духъ Тодоръ Табаковъ въ общо кметуване създадоха въ родния имъ градъ Плѣвень паметници, които ще напоинятъ на поколенията какво може да създаде духътъ на бѣлг. строителъ, когато той се ръководи отъ достойни, всепредани обществени дейци. Банята, паметницитѣ парка Скобелевъ, мавзолея, успоредната на шосето за гарата алея и редъ други мѣроприятия, които днесъ красятъ Плѣвень, сж всѣ тѣхно дѣло.

Параскевъ Цвѣтковъ, следъ като бѣ завършилъ више образ. и музика въ странство, не се

задоволи съ обикновено учителство въ свободно-то си отечество:

Патриотичниятъ духъ на баща му бѣ заговорилъ у него и, заразенъ отъ романтизма на Макед. революционеръ, той пожела да замине за робската страна, да вложи всички свой жаръ, всички свой интелектъ и чара, съ който природата щедро го бѣ надарила, за свободата на Македония и Одринско.

И съ постъпването си учителъ въ мъжката гимназия въ Битоля, постъпва и въ редоветъ на револ. организация и веднага изпъква на челно мѣсто, което го извежда съ пушка на рамо въ гората — войвода, агитаторъ и организаторъ.

За неговата всепреданостъ, за неговото безстрашие и за желанието му да сложи кости предъ олтара на свободата на общото отечество нека ни послужи следното:

На 7 Май 1903 следъ едно пламенно събрание въ с. Църнобуки Пар. Цвѣтковъ на 8. V. е въ Могила. По нѣкакво предателство селото е обсадено. Селянитъ му предлагатъ: „Хайде, г-нъ Цвѣтковъ, да ви изведемъ въ хендецитъ край селото — тѣ сж дълбоки надъ 2 метра и всички може да се спасите.“ — Не, азъ искамъ да отмѣстя за невинно пролетата бълг. кръвъ въ Битоля — отговаря той. На Гергьовденъ — 2 седмици преди това — изъ улицитъ на Битоля паднаха подъ турски ятаганъ 200 души българи — отъ тѣхъ смъртно повалени 84 души — другитъ зле ранени

И пое борбата. Загинаха видни полицаи — кърволюци. Артилерия почва да обстрелва селото. Само едно размахване на бѣла кърпа е било въ състояние да спре огъня, па... чужди поданикъ, амнистия — Султанътъ бѣше толкова щедъръ съ своитъ амнистии!... Но предаде ли се Хр. Чемковъ и Юрданъ Гавазовъ, не много преди тѣхъ Църневци въ Прилепъ? Предаде ли се Методи Патчевъ и Хр. Узуновъ? Предаде ли се Мише Развигоровъ въ Шипъ съ другаритъ си? Предадохъ ли се 52-та на „Ножа“ и хилядитъ, които бѣха положили клетва за вѣрна, за честна служба, служба до край — та да се предаде и Параскевъ Цвѣтковъ, паднаха и другаратъ му Кочо Пѣснаджия, Кузо отъ Смилево, дѣдо Андрея Разсолковски, Янкула Коларчето и Филдишевъ, и презъ цѣлия периодъ на робството и днесъ народътъ възпѣва подвигъ имъ.

Преди 9 дни, на 21. V., на лобното мѣсто на днесъ чествувания образецъ на всетдайностъ и саможертва, бѣ отпразднувана по най тържественъ начинъ 40 годишната негова паметъ. Вчера по всички учща на почти обединеното бълг. отечество неговиятъ ликъ бѣ посоченъ за свѣтълъ образъ и за примѣръ на подражание за великъ подвигъ предъ подрастващитъ поколения на бълг. народъ. Днесъ ще чуемъ въ подобности неговия животъ и дѣло отъ неговия Уч.к., г. професоръ Д-ръ Вл. Ал. Миладиновъ — нсительтъ на възрожд. идеали на неговитъ дѣди, Бр. Миладинови“.

* *

Г. проф. д-ръ Владиславъ Алексиевъ—Миладиновъ съ дълбоко провикновение на ученъ и ораторъ разкри свѣтлия образъ на бившия свой учителъ, на народния будителъ, апостолъ и войвода Параскевъ Цвѣтковъ.

„Параскевъ Цвѣтковъ е за обединения и обединяващия се български народъ, за новата и силна въ своя духъ Българска държава едно свѣтло знаме. Другаръ и съвременникъ на Груева и на толкова още велики чедъ на нашия народъ, паднали на полето на честта за свободата му, Параскевъ Цвѣтковъ има предимството да е измежду малцината самопожертвували се оудители, водители и герои, които оставиха всички удобства на единъ свободенъ животъ въ старитъ предѣли на страната, за да сложатъ въ велика жертва дѣлото си и живота си на кладата на българския напредѣкъ.

Параскевъ Цвѣтковъ, като всички наши първенци на възрожденското и на послевъзрожденското време, не е само единъ учителъ, не е само единъ общественикъ по рождение. Той не е и само единъ революционеръ въ най-благородния и въ най-възвишения тогавашенъ български смисълъ на думата. Той е преди всичко друго съкровенъ носителъ на общо българската държавна идея, която свързва днесъ въ наши дни, която е отъ дълги вѣкове свързвала и основно споявала всички части на общобългарското отечество. За него и за неговия крепѣкъ български миръ Македония е равна на Мизия, Мизия е равна на Тракия, Тракия е равна на Поморавия, Поморавия е равна на Златна Добруджа — сборътъ отъ всички български сили на вѣковетъ е равенъ на обединена, силна, щастлива България!

На мене се много нрави изразътъ „всебългарски духовенъ походъ“. Всебългарски духовенъ бѣ походътъ обявенъ отъ носителитъ на българското възраждане; отъ героитъ на Априлското въстание; отъ героитъ на Шипка; на славния македонски Илинденъ — съ неговитъ безчетъ титани на сжщия този несъкрушимъ български духъ! Параскевъ Цвѣтковъ ни се представя въ сжщностъ като единъ отъ първитъ носители на върховнитъ български идеали за общо отечество, за единна държава, осветени отъ времето на Бориса и Симеона, на Климента Охридски и Наума преди повече отъ хиляда години.

И тука е силата на духа и саможертвата на учителя и войвода Параскевъ Цвѣтковъ. Параскевъ Цвѣтковъ ни се представя, съ самия фактъ че има всички вътрешни предпоставки да бѣде единъ отъ най-виднитъ водители на общобългарския духъ, като щастливо споение на българската единителна свързка — отъ Дунава за бѣломорскитъ брѣгове, отъ черно-морскитъ краища до албанскитъ планини. Да бѣде и въ сжщото време и челникъ на казания *всебългарски духовенъ походъ*, толкова необходимъ нѣкога — когато Цвѣтковъ е действувалъ, — толкова нужденъ и днесъ: за нашето най-ново българско време.

Кои сж силитъ, които обуславятъ великата жертва на духовното водачество на Параскевъ Цвѣтковъ? Какъ се очертава предъ нашия взоръ *фонътъ* на общата основна настилка на околната срѣда и на живота, които образуватъ характера и мощния върховенъ растежъ на този свиденъ нѣкогашенъ учителъ?

Параскевъ Цвѣтковъ е роденъ презъ 1875 г. — презъ най-буйния отъ всички месеци на годишнитъ времена, презъ май — въ северно-българския градъ Плѣвенъ. Синъ на будни и патри-

отични родители, потомък на знатен плъвенски род, малкият Параскев Цвѣтковъ единъ видъ расте заедно съ растежа на новобългарското общество — на идеалитъ за здрава българска държава. Въ гимназията Цвѣтковъ е буюнъ като всички развити деца. Той търси да намѣри отдушникъ на неудържимата си енергия. И я намира, като, едва навършилъ срѣдното школо, учителствува, въпрѣки съпротивата на родителитъ си, две години на село. Тука, срѣдъ бедната но съкровена българска обстановка, младиятъ учителъ, едва ли не дете на 17 — 18 години, възпитава своитѣ пориви и своя духъ съ мжкитѣ народни и съ копнежитѣ на единъ токущо освободенъ героиченъ народъ. Чудно ли е следъ това, че за Параскевъ Цвѣтковъ отсега на тѣй нѣма да има спирание? Че той самъ вижда и чувствува призиванieto въ това — да влѣе душата и дѣлото си въ душата и дѣлото на българския народъ? Да слѣе всички свои пориви съ съкровениѣ пориви на българския народъ?

Колко вътрешнитѣ сили на Параскева Цвѣтковъ сж постоянни и стабилни се вижда и отъ това, че следъ като самъ въ личенъ допиръ, опознава ширината на своя народъ, неудържима е и волята му да опознае други — много понапреднали народи. Къмъ 95-тѣ години на миналия вѣкъ виждаме Цвѣтковъ студентъ, по какво мислите? — по музика, по редъ — въ Прага, въ Дрезденъ, и въ другитѣ най-видни германски центрища на културата.

„Който пѣе, зле не мисли“! Та това е една отъ най-проникновенитѣ и най-дълбокитѣ философии — отъ когато свѣтъ свѣтува. Цвѣтковъ, идеалистътъ Цвѣтковъ учи музика. Приобщава своя духъ къмъ великитѣ духове на Вагнера, на Моцарта, на Себастианъ Бахъ. Цвѣтковъ учи музика, но въ сжщото време Цвѣтковъ следи отъ близо развитието, нагонитѣ, възхода, общественитѣ стремежи на просвѣтеното западно общество. Следи сжщевременно и плавната, и спокойната, и въздържаната европейска мисль. Вижда, че въ живота на новитѣ общества не всичко е буйния поривъ, не всичко е неудържимия нагонъ на чувствата. Че разумътъ заема видно мѣсто въ стълбицата на човѣшкия индивидуаленъ и общественъ напредѣкъ. Че неудържимата сила на парата трѣбва да премине презъ цѣла сложна система отъ механизма, за да може локомотивътъ веднажъ да бжде пустнатъ въ пълна пара, други пътъ, по нужда, да бжде спиранъ.

Параскевъ Цвѣтковъ научи на западъ изкуството да се живѣе обществено, смислено и задълбочено. Това повдигна неговия умственъ и сърдеченъ уровень. Но трѣбва да признаемъ това не видоизмѣни сжществено неговия основно буюнъ темпераментъ — темпераментътъ да разрешава всички сложни проблеми на живота съ ножици въ ржка.

Така завърналъ се въ отечеството си, така, метналъ отново кръста на учителството на гърба си, Параскевъ Цвѣтковъ напусна удобствата на бащинския — чорбаджийски домъ по примѣра на буйния характеръ и будното обществено чувство на баща си Тодораки Цвѣтковъ и благовъзпитаниятъ пражанинъ и дрезденецъ отново стана учителъ, а учителътъ стана революционеръ.

Цвѣтковъ замина за Битоля. Замина за стра-

ната на брата — робъ. Стана войвода и умре за свободата и обединението на толкова обичания отъ него български народъ въ прелюдието на славния Илинденъ. Той, Цвѣтковъ, загина съ отборъ герои въ славното село Могила, защищавайки честта и дълбокитѣ съкровени пориви на българина. Загина за видимия свѣтъ, но загина за да живѣе вѣчно за славата на своя героиченъ български народъ и великата идея за напредѣкъ му и възхода му.

Великитѣ жертви раждатъ велики народи. Този е най-дълбокия и сжщевременно най-възвишения смисль на новобългарското битие, и на битието на дарени отъ Бога силни личности, като Параскевъ Цвѣтковъ и като всички негови живи и отминали съвременници и съратници отъ епохата на западнобългарската македонска епопея *Илинденъ*.

Другиятъ дълбокъ и възвишенъ смисль на дѣлото на Цвѣтковъ лежи въ това, че той, Цвѣтковъ, не е само едно единично лично понятие въ нашия смисленъ народенъ и общественъ и държавенъ животъ. Цвѣтковъ е и едно *родово* понятие. Колко много герои като Левски, като Ботевъ, като Груева, като Дѣлчева познава новобългарското време! Единъ отъ тѣзи герои, равенъ по основенъ български духъ на Ботева, е и Параскевъ Цвѣтковъ.

Знамение, емблема на нашитѣ дни е това, че днесъ дружество Илинденъ ни устройва всебългарско тържество въ паметъ на славно загиналия учителъ и герой при село Могила. Знаменование е затова, защото следъ два дни ще празнуваме и великия празникъ на Ботева, падналъ за свободата на своя народъ. Затова както страната е осѣяна съ паметници за Ботева, така и на тревясалия и буренясалъ гробъ на Параскевъ Цвѣтковъ край Могила ще трѣбва да се издигне достоенъ паметникъ на Параскевъ Цвѣтковъ — този свиденъ синъ на майка България. Така Македония, най-свидната поради мъченията ѝ българска земя, ще трѣбва да види въ Кумиръ въздигнати живота и дѣлото на своитѣ пѣври дейни люде отъ епохата на сжщия този славенъ Илинденъ“

„Последнитѣ минути на героя“ отъ проф. д-ръ Вл. Алексиевъ — Миладиновъ, прочетени съ свойственото за артиста отъ народната драма г. Кисимовъ красноречие, бѣха изслушани съ затаенъ дѣхъ отъ публиката.

г. Каровъ, началникъ отдѣление при М вото на Нар. Просвѣщение, поздрави илинденци съ почина имъ презъ сждбоноснитѣ моменти, които преживяваме, да изнесатъ подвига ни единъ отъ будителитѣ на българския народъ, който вследствие на заеманото отъ него географско положение — на кръстопътъ между изтока и запада — е ималъ нещастieto да попадне подъ грозно робство, което е спънало неговото развитие и безъ което днесъ българинътъ би се издигналъ на най-високо стъпало на цивилизация и богатство предъ всички народи на свѣта.

Председателствующиятъ тържеството изказа благодарността си къмъ г. министра на Нар. Просвѣщение, че е удостоилъ събранието съ свой представителъ, който съ хубавитѣ си думи попълни програмата на утрото.

(Краятъ на стр. 26 подъ линия)

РЕВИЗИОННАТА ЧЕТА ВЪ БИТОЛСКИЯ РЕВОЛЮЦИОНЕНЪ ОКРЪГЪ

1. (Продължение от кн. 4 (144))

Сформироване и личенъ съставъ

Инициативата за създаване на ревизионната чета въ Битолския революционенъ окръгъ презъ 1902 год. се посрещна като добре обсъдено и на- временно идеално дѣло на *Гоце Дѣлчевъ*, като организаторъ, за централизиране ржководството и тактическата подготовка на боевитѣ сили на В. М. О. Р. О.

Следъ като бѣше обиколилъ последователно всички околийски райони въ Македония и Одринско, той имаше вече една положителна представа за действителното положение на организацията въ всѣки районъ. При личнитѣ му срещи презъ време обиколката съ повече легални ржководители на организацията въ селата и градоветѣ, а така сжщо и съ нелегалнитѣ дейци и войводи въ всѣки районъ, *Гоце Дѣлчевъ* достатъчно бѣше преценилъ дееспособността на всѣки отъ тѣхъ. Така той бѣше си съставилъ необходимата преценка и за реалнитѣ нужди за подготовката на всѣки районъ. Въ резултатъ на констатацията му, *Дѣлчевъ* бѣше застъпилъ общо и идеята да се създадѣтъ по една ревизионна чета въ всѣки революционенъ окръгъ: Скопския, Битолския, Солунския, Съреския и Одринския.

Тази му идея бѣше израстнала непосредствено презъ време на последната негова обиколка отъ личната му преценка за положението на организацията изобщо въ Битолския революционенъ окръгъ презъ първата половина на 1902 год. Отъ тамъ той бѣше извиканъ спѣшно и бѣше дошелъ въ София, поради насрочения за 30 VII. 1902 год. извънреденъ конгресъ на емигрантскитѣ дружества въ свободна България, чиито решения се считаха сждбоносни и за ценното единство въ редоветѣ на организацията въ Македония и Одринско.

Нека спомена въ скоби, че 1902 г. бѣше злокобния периодъ на най-големия разгаръ съ междоусобицитѣ всрѣдъ върховетѣ на Македоно-Од-

ринската емиграция въ София за лично надмощие и фамозния стремежъ на нѣкои отъ тѣхъ за подчинение борбата на В.М.О.Р.О. въ зависимост и съобразно изключителното имъ разбиране, като миропомазаници въ Върховния Македоно Одрински комитетъ на емиграцията въ България. Така, за съжаление, въ края на юлий 1902 год. емиграцията имаше вече два Върховни комитета: на *Ст. Михайловски* и *Хр. Станишевъ*, като председатели на сжщитѣ.

Следъ всестранно осведомление на *Г. Дѣлчевъ* по създаденитѣ пагубни за освободителното дѣло междоусобици въ София, по които и представителитѣ на В.М.О.Р.О. бѣха взели съответното категорично становище, едновременно съ започнатитѣ отъ *Дѣлчевъ* лични сондажи за помирение, за да се създаде единъ единственъ Върховенъ М. О. Комитетъ, който да бжде въ пълна солидарност и братска хармония съ В.М.О.Р.О., като се насочатъ съединенитѣ имъ усилия противъ общия врагъ за постигане целта на освободителното ни дѣло. въ една конференция съ задграничното представителство на В.М.О.Р.О. и намиращитѣ се по това време въ София по активни изпитани дейци и легални ржководители на организацията отъ вътрешността на Македония и Одринско, *Гоце Дѣлчевъ* повѣрително изложи и застъпи убеждението си, че е необходимо да се преорганизира и дисциплинира дейността на нелегалнитѣ боеви ядра въ всѣки революционенъ районъ по типа на военнитѣ полкови окръжия въ България.

Така *Дѣлчевъ* конкретизира и идеята за централизиране властта съ ржководство въ боево и административно отношение надъ всички районни чети и окръжи. За тази цѣль, той изтъкна създаването въ всѣки революционенъ окръгъ въ Македония и Одринско по една образцова чета подъ началството на подготвено за цѣлтѣта и преданно на В.М.О.Р.О. военно лице, на което да се дадатъ и неограничени права на боеви ревизоръ, инструкторъ и организаторъ въ повѣрения му окръгъ. Той подчерта убеждението си, че така ще може да се реализира по целесъобразно и необходимата концентрация на административната власт на нелегалнитѣ фактори и ржководии дейци съ районнитѣ чети въ всѣки окръгъ. По тоя начинъ *Гоце Дѣлчевъ* изтъкна и мисълта, че ще може да се съгласува на всѣко време по целесъобразно и бждещата дейност на боевитѣ сили въ окръга при приваждане въ изпълнение на по крупни и смѣли акции въ бждаше.

Така изложена, тази идея на *Гоце Дѣлчевъ* бѣ добре преценена и се възприе, като належаща и доста навременна поради проявенитѣ агресивни атаки отъ вънъ за обезбяване ржководството на В.М.О.Р.О. За реализирането ѝ, решението бѣше да стане постепенно при огледъ съ избора на подходящи лица за началници на тѣзичети и обезпечаването необходимитѣ срѣдства за въоръжаването и екипировката имъ.

Предъ г. Каровъ се изнесоха похвали за дейността на учителя въ новитѣ земи, който изпълнява длъжността си съ цѣлата си душа и сърдце и създава чудодейни дѣла които печелятъ симпатиитѣ на новоосвободенитѣ български граждани къмъ българската власт, симпатии тѣй често помрачавани отъ неумѣлитѣ постѣпки на други служители.

„Ако чиновничеството отъ всичкитѣ ресори на бѣлг. управа свешенодействуваше като учителя, не би имало по-щастлива страна на свѣта отъ България“, бѣха заключителнитѣ думи на г. К. Христовъ, който изказа благодарностъ къмъ изпълнителитѣ на програмата, къмъ сестритѣ на чествувания герой, както и къмъ г. г. председателитѣ на родолюбивитѣ организации, членоветѣ на Плѣвенската дружба въ София и всички отзовали се така масово на поканата на илинденци.

Утрото продължи точно 1 часъ.

Тонъ кино прегледъ на последнитѣ събития въ България бѣ проектиранъ на екрана.

К. Хр. Сов.

По преценката и настояването на Гоце Дѣлчевъ, първата *ревизионна чета*, както я наименова той, трѣбваше да се сформира колкото е възможно поскоро и да замине веднага за Битолския революционен окръгъ, като най-подготвенъ и съ голѣмо значение въ много отношения. Мотиви: 1) Нарастване ежедневно броя на нелегалнитѣ членове въ всѣки районъ, особено въ Костурския и Леринския, поради честитѣ афери и 2). Да се прекъсне всѣкакво пакостно влияние отъ външни фактори и лица върху идеалната преданостъ на населението въ този край.

Въ послѣдствие, за началникъ на „Ревизионната чета“ както я именуваха, бѣше избранъ запасния поручикъ **Тома Давидовъ** отъ гр. Ловечъ, известенъ ревнивъ и преданъ деятелъ на освободителното дѣло въ Македония; Участникъ въ войната съ сѣрбатѣ презъ 1885 г. и при нападението въ гр. Мелникъ презъ 1895 г., отявлень деятеленъ членъ въ Върховния Македоно-Одрински комитетъ на емиграцията въ София. Давидовъ наскоро бѣше се завърналъ отъ странство, огорченъ отъ дѣнь душа и отравенъ отъ междусобицитѣ на емиграцията въ България. Споредъ обясненията, които ни даде Гоце Дѣлчевъ, нѣколко пѣти **Давидовъ** съ упорита настойчивостъ е предлагалъ кандидатурата си да отиде въ Македония въ безрезервно и пълно разпореждане на В.М.О.Р.О.

— Не съмъ отъ Македония—бѣше казалъ **Давидовъ**—но за свободата на Македония съмъ готовъ всѣки моментъ живота си да дамъ. Ще отида, тамъ, между народа на братска Македония, да умра, а не тукъ да троя душата си за нея.

Поради това, Гоце Дѣлчевъ бѣше му съобщилъ решението самъ да си подбере подходящи за мисията му момчета въ четата, каквито имаше доста желающи отъ емиграцията. Остана висящъ само изборътъ за секретаръ, който същевременно да бѣде помощникъ и довѣренъ съветникъ на Т. Давидовъ. Следъ две седмици Гоце Дѣлчевъ и Георге Петровъ — задграниченъ представителъ на В.М.О.Р.О. — въ квартирата на последния, ми съобщиха, че сж се спрѣли на менъ и ми обясниха, че обязательно трѣбва да замина, като секретаръ и пр. въ ревизионната чета на Давидовъ.

До юний 1902 год. бѣхъ последователно гл. учителъ и легаленъ ръководителъ на организацията въ Винаца, Бунаръ-Хисаръ, и следъ Лозенградската афера съ Д-ръ Керимидчи-оглу, по която бѣхъ осъденъ задочно на доживотенъ затворъ, бѣхъ подъ чуждо име (Хр. Анчевъ) въ Мехомия и Банско. Следъ приключване аферата съ Мисъ Стонь въ разложката околия бѣхъ напълно емигрантъ въ разпореждане на задграничното представителство на В.М.О.Р.О. въ София.

Съобщението за избора ми секретаръ на ревизионната чета ме изненада. Заявихъ, че се чувствавамъ още младъ и неподготвенъ за тази работа: нито познавамъ военната работа (служба), нито имамъ понятие отъ нея, за да мога да я застъпямъ и да замѣствамъ единъ офицеръ.

— Ти ще бѣдешъ фактическия административенъ началникъ на четатата — като съветникъ на Давидовъ—обади се Георге Петровъ. Знаешъ шифра, познавамъ ръководнитѣ лица на организацията, знаешъ и канала, като легаленъ ръководителъ. По подготвенъ за тази работа и по под-

ходящъ добъръ другаръ и помощникъ на Давидовъ, здраве му кажи!

Следъ като и Гоце Д. ми обясни повѣрително основанията и съображенията, по които сж се спрѣли върху менъ, въпреки че имаше и други желающи, дадохъ съгласието си. Тѣзи тѣхни съображения, колкото и оправдателни по своето естество, неудобно е да кокретизиремъ, но сж лесно обясними поради съществуващия разколъ всрѣдъ емиграцията въ България създаденъ отъ „върхонизмъ“ въ София.

На следния день (15 августъ 1902 г.) имаме втора среща съ Т. Давидовъ — уговориха се подробноститѣ за личния съставъ на четата, въоръжението ѝ и пр. Въ третата и последна среща Дѣлчевъ ни даде необходимитѣ упътвания, и поясни по-конкретно цѣльта и предназначението на тази първа „пробна“ ревизионна чета. Проникнатъ отъ идеалната си промисль за това дѣло, той не пропусна да ни даде и необходимитѣ директиви—да влѣземъ обязательно въ личенъ контактъ съ ръководното тѣло на II революционенъ окръженъ комитетъ въ Битоля. За тази цѣль Георге Петровъ ни повѣри псевдонима и шифра — *двучифрения*

Даде се нареждане всички момчета, приети въ четата, да заминатъ по единично и тайно на границата, съ огледъ на 26. IX. 1902 год. да бждатъ въ Кюстендилъ, кждето ще бждатъ упътени какво да правятъ.

Така на 28. IX. 1902 год. ревизионната чета отъ 17 души се сформира тайно въ гората между с. Червена ябълка и границата, въ съставъ:

Тома Давидовъ, запасенъ капитанъ отъ Ловечъ — началникъ на четата; **Христо Настевъ**, учителъ отъ Щипъ — секретаръ и подначалникъ; **Димитъръ Дечевъ**, запасенъ портупей юнкеръ отъ Сливенъ — оръжеенъ инструкторъ; **Иванъ х. Асеновъ**, зап. подофицеръ отъ Сливенъ — пом. оръжеенъ инструкторъ; **Георги Г. Асеновъ**, запасенъ подофицеръ отъ Сливенъ — оръжеенъ техникъ въ четата на запаснитѣ редници — четници: **Костадинъ Бояджиевъ**, телеграфистъ отъ Мелникъ, **Димитъръ Апостоловъ**, отъ гр. Кавадарци — Тиквешко, **Ангелъ Андреевъ** отъ с. Руари — Преспанско, **Георги Петровъ Горгановъ** отъ с. Бобища — Костурско, **Илия Гжковъ** отъ с. Баница — Леринско, **Петъръ Тиневъ** отъ гр. Котелъ, **Спиро Скурчето** отъ с. Вранещица — Кичевско, **Алекси Стефановъ** отъ с. Радово — Крушовско, **Панайотъ** отъ Солунско, **Христо** и **Василь** отъ Кичеаско, **Костадинъ** отъ Радовишко.

При тоя съставъ четата биде екипирана и устроена на строго военни начела за походъ. **Тома Давидовъ** се яви вече, като началникъ въ пълно боево снаряжение, облѣченъ въ съответната си военна униформа на капитанъ отъ пѣхотата съ два медала за храбростъ, които никога не сваля отъ гърдитѣ си. Той бѣше донесълъ и собствено си офицерско оръжие: сабя, кжса манлихера, револверъ, бинокълъ и пр. съ астраханена шапка и сгнать офицерски шинелъ върху раницата му

Образцово въоразени въ униформено облѣкло преди да минемъ границата бѣхме групирани по пет души въ три поддѣления, като старшитѣ отдѣл. подначалници при нужда можеха да дей-

(Краятъ на стр. 28 подъ линия)

Поздравителни телеграми по случай Гоцевитѣ тържества

Министру Вътрешнитѣ Работи

Разкъсанитѣ въковни окови дадоха възможност на илинденци и Сѣрското гражданство да възликуватъ вседушевно Гоцевата паметъ и да изразятъ величайшата своя радостъ, която свободата имъ донесе, поздравявайки въ Вашето лице органитѣ на властта, проводници на българската закономѣрностъ.

Пр-ль Томовъ

Председателя на Илинд. организация

Да бѣде вѣчна паметъта и славата на героя Гоце Дѣлчевъ, решителенъ борецъ за свободата на Българския народъ. На Васъ и всички живи герои илинденци пожелаваме дълъгъ щастливъ животъ и плодотворна родолюбива дейностъ за царя на обединителъ, за Неговия Царски домъ. За почти обединена България да викнемъ Българското мощно победоносно „Ура“.

Предс. на Съюза запаснитѣ офицери
полк. Славейко Василевъ

Комитетъ по отпразд. 40 годиш.
отъ смъртъта на Гоце Дѣлчевъ

Сърдечно благодаря за любезната покана по случай отпразднуването 40 годишината отъ смъртъта на Гоце Дѣлчевъ, голѣмия борецъ за пълното обединение на Българския народъ въ една държава. Възпрепятствуванъ по служба да присъжествувамъ на това тържество, пожелавамъ на нашето скъпо Бѣломорие всестраненъ напредъкъ да служи и откърмя все такива родолюбци като Гоце Дѣлчевъ, готови да жертвуватъ своя животъ за Величието на България.

Хр. Герджиковъ
Обл. директоръ

ствуватъ и самостоятелно по нареждане на Т. Давидовъ. За старши отдѣлнионни началници Т. Давидовъ провъзгласи Димитъръ Дечевъ, Ангелъ Андреевъ и Димитъръ Апостоловъ, върху пагонитѣ на които се прикачиха и отличителни нашивки. На моитѣ пагони пришиха образки.

Всички момчета се подведоха подъ клетва, и въ качеството си на началникъ на четата Т. Давидовъ обясни задълженията и отговорноститѣ на всѣки поотдѣлно и общо, и подчерта особено отдѣлнионнитѣ подначалници, на оръжейния инструкторъ и на оръжейния техникъ, чиито служби и длжности въ ревизионната чета бѣха по-специални.

Въ напѣтственитѣ си беседи Давидовъ се вдѣлбочи повече върху значението на предния и задния патрулъ въ четата, за паролата, часовоя и пр. Подробни улѣтвения той даде за строго съблюденіе при движението на четата — въ походъ и при почивка, при денуване и ношуване въ селата или на открито въ гората и пр.

Така ревизионната чета бѣше готова въ всѣко отношение и въ всѣки моментъ да форсира границата, за да отиде да изпълни своето предназначение въ битолския ревизионенъ окръгъ.

(Следва)

Христо Настевъ,
бившъ секретаръ на ревиз. чета.

Комитета чествуване паметъта
на Гоце Дѣлчевъ

Въ момента когато признателното потомство чествува паметъта на водача борецъ, който съ пушка въ ръка падна за свободата на нашия народъ, чувствувамъ се между васъ и се покланямъ предъ великата сѣнка на Гоце съ вѣра, че родниятъ градъ на Гоце и отечеството на Козма Пречистански и Чакаларовъ ще бѣдатъ частъ отъ Българското Царство. Заедно съ поета викамъ — Тозъ който падне въ бой за свобода, той не умира. Да живѣе България!

Инженеръ Станишевъ

Генералъ Коста Николовъ
подпредс. на бѣлг. арм. комитетъ

Спомняйки си историческитѣ македоно-арменски врѣзки покланяме се предъ паметъта на великия Българинъ и македонски революционеръ. Гоце Дѣлчевъ. Молимъ Ви предайте нашитѣ и на генералъ Нѣждей братски чувства предъ комитетъта на възпоменателнитѣ тържества.

Вестникъ Размигъ

Предс. Илинденската
организация Пиротъ 5, — София

Дълбоко скърбя че поради болестъ не мога да се отзова на поканата ви да участвувамъ на траурното народно възпоменание за Гоце Дѣлчевъ въ красивия борчески и свободенъ Сѣресъ.

Лазаръ Димитровъ

Никола Коларовъ
(Д-во Илинденъ)

По случай милото тържество—40 год. отъ смърта на великия апостолъ за свободата на Македония Гоце Дѣлчевъ—ние питомцитѣ на отца Паисия и Неофитъ Рилски и на Дѣлчева неможемъ да останемъ чужди на това скъпо за насъ тържество. Заявяваме чрезъ Васъ на всички, че името на Дѣлчевъ ще звучи между Банскалия и легендарния Пиринъ. Да живѣе велика и обединена България.

За Ученицитѣ на Дѣлчевъ — Радоновъ

Томовъ
Светославъ тертеръ

По решение определяме васъ за кръстникъ на знамето, което се освещава 2 май

Председателъ
Сматракалевъ

Предс. комитета
чествуване
смъртъта Гоце Дѣлчевъ Сѣръ

Трогнатъ съмъ отъ любезната Ви покана да взема участие 40 годиш. тържествено отпразднуване смъртъта на Гоце Дѣлчевъ, която получихъ съ закъснение—2 май въ Сремъ, елховско—невъзможно идването. Покланямъ се предъ историческа-

та паметъ на този голѣмъ организаторъ борецъ за свободата. Въ ваше лице поднасямъ на комисията и събранитѣ почитатели моитѣ поздрави.

*Д-ръ Г. Кожухаровъ
бившъ Сърски-консулъ*

Илинд. организация, Пиротска 5, София

Членовѣтъ на Добричката илинденска организация благоговейно скромно прекланятъ се предъ паметъта на легендарния герой Гоце Дѣлчевъ и неговитѣ съмишленици другари паднали въ борбата за обединението на Българското племе. Миръ на праха имъ!

Секретарь: *Христо Ицковъ*

Комитета Гоце Дѣлчевъ — Сѣресъ

Отпразднувайки днесъ 40 годишнината отъ смъртъта на легендарния Гоце напомня на всички българи жертвитѣ които се дадоха презъ априлското въстание на 1876 г. Брацигово празнува днесъ деня на Гоце и си спомня за своя апостолъ революционеръ Петлешковъ, изгорѣлъ на кладата на 8 май 1876 год., за да се радваме на оная свобода, за която и Гоце даде живота си.

Комитетъ *Априлско въстание*

Комитета по празнуване
Гоце Дѣлчевъ — Сѣресъ

Другаритѣ отъ Илинденската организация Прилепъ смирено се прекланяме предъ паметъта на Гоце.

Председ. *Гюрлуковъ*

Ком. по отпразднуване паметъта
на Гоце Дѣлчевъ — Сѣръ

Прекланяме се предъ светлата паметъ на Гоцета и всички Сѣрчани паднали за свободата на Българския народъ. Вѣчна да бжде паметъта имъ.

Тодоръ попъ Адамовъ

Комитетъ юбилея Гоце
Дѣлчевъ — Сѣръ

Поклонъ предъ свѣтлата паметъ на титана и апостола на македонската свобода.

Методи Стършиновъ

Сѣръ, комитета Гоце Дѣлчевъ

Прекланяме се предъ геройската смъртъ на апостола революционеръ. Желаетъ му вѣчна свѣтла паметъ, на животъ му другари — дѣлголѣтне.

Предс. Тлаченско мак. братство
Апостоловъ

Сѣръ, комитета Гоце дѣлчевъ

Отъ мое име—дѣецъ за свободата на Македония—отъ учителството, бранникъ и отъ всички потомци на Бача Кира се прекланяме предъ свѣтлата паметъ на Гоце Дѣлчевъ.

Здравко Бакаловъ

Предс. ком. Гоце Дѣлчевъ — Сѣръ

Гордей се Алиботушъ, лъчезарна пирамида, що сочи пътя на всемира. Поклонъ предъ бойния ти станъ и пещеритѣ вѣковни, гдето дрѣвни витези и апостоли чутовни ковѣха сждбинитѣ народни. Не е достоенъ българинъ този, който не чувствува и не съхранява въ сърдцето си образа и дѣлото на великия апостолъ революционеръ втория български Левски — Гоце Дѣлчевъ.

София, Група почитатели
Крумъ Спасовъ Прокоповъ

Комитета отпразднуване
Гоце Дѣлчевъ — Сѣръ

Поклонъ предъ паметъта на Гоце Дѣлчевъ, Дим. Гоцановъ и другаритѣ имъ. Нека тѣхната паметъ подържа и крепи българското племе. Докато българската майка ражда подобни отвержени труженици, ще пребжде българскиятъ народъ и ще постигне напълно националнитѣ си идеали.

Бургасъ, Предс. Петковъ, Илиевъ, Добревъ, Тенишевъ, Градinarовъ, Михалчевъ, Кариловъ.

Иванъ Сматракалевъ — Сѣръ

Почитъ къмъ паметъта на Дѣлчева, Гоцанова и други.

Гулянци, Предс. *Карабашевъ* Секретарь: *Думковъ*

Комитета — Сѣръ

Поклонъ предъ скъпата паметъ на легендарния борецъ Гоце Дѣлчевъ за свободата на Македония.

Владимиръ Разбойниковъ
кметъ *Просѣченъ*

Лазаръ Томовъ — Сѣръ

Почтително се прекланяме предъ свѣтлата паметъ на най-предания синъ на Македония Гоце Дѣлчевъ, чийто огнени дѣла и слова ще служатъ за назидание както на свободна Македония, така и на боряща се Армения.

Пловдивъ, Читалище Серемджиянъ

о. з. генералъ Коста Николовъ — Сѣръ

Арменското общество при читалище Бедо Серемджиянъ смирено се покланя предъ страдалческитѣ кости на великия апостолъ на Македония Гоце Дѣлчевъ.

Пловдивъ

Настоятелството

Сѣръ, предс. комитета Гоце Дѣлчевъ

Възпрепятствуванъ по служба съжалявамъ, че ми е невъзможно да участвувамъ въ всенародното поклонение въ лобното мѣсто на нашия легендаренъ воинъ и апостолъ Г. Дѣлчевъ. Сторете вие това като Ви даваме обѣтъ съ моитѣ вѣрни другари отъ Алиботушъ, че ще продължимъ безспирно за пълното обединение и свобода на Българското племе.

Катунци

Иванъ Паскалевъ

Лазаръ Томовъ, предс.
Илинд. орг.—Съръ

Редакцията на арменския в-къ Размигъ се покланя благоговейно предъ свещената паметъ на легендарния апостолъ и революц. Гоце Дѣлчевъ.

София

Размигъ

К-тъ отпразднуване паметъта
Дѣлчева — Съръ

Присъединявайки чувствата си къмъ тия за които умре Гоце, покланямъ се предъ паметъта на безсмъртния герой Гоце.

Микрево

Заховъ

Съръ — к-тъ паметъта Гоце Дѣлчевъ

По случай 40 години отъ смъртта на патрона мѣстната прогимназия Гоце Дѣлчевъ легендарния македонски войвода, Плъвнянли 650 българчета ученички и ученици се покланяме предъ светия образъ на Дѣлчевъ, великия борецъ за свободата на Македония и обединението ѝ къмъ майката Отечество.

Никола Гълъбовъ
Плъвненски кметъ

Съръ, комитета за Гоце Дѣлчевъ

Илинденци отъ Скопие изпращатъ най-сърдеченъ поздравъ на другаритѣ илинденци отъ Съръ и се прекланятъ предъ скъпата паметъ на безсмъртния Гоце и неговитѣ вѣрни другари загинали за народна свобода и българско име.

Плавевъ, предс.
Илинд. Скопие

Съръ — предс. Томовъ

Свеждамъ низко челото предъ светата паметъ на революционера и учителя Гоце Дѣлчевъ, който пръвъ ни посвети въ Македонското дѣло. Вѣчна слава на безсмъртната му паметъ.

Христо Лазаровъ, с. Рила

Съръ, ком. по отпразднуване Гоце Дѣлчевъ

Съжаливамъ искрено, че не мога да присъествувамъ на паметното тържество. Отъ името на жителитѣ на легендарния Прилепъ се покланямъ предъ останкитѣ и дѣлото на великия македонски българинъ Гоце Дѣлчевъ. Гоце е живъ въ сърдцата и душитѣ на всички ни. Той ще пребъде навѣки съ голѣмитѣ си подвизи, чистата си мисль и любовта си къмъ свободата и обединението на Македония къмъ майката Отечество.

кметъ инж. Начевъ

Съръ, предс. к-та Гоце Дѣлчевъ

Учителството въ Банско закърмено съ духа на безсмъртния Гоце който е учителствувалъ въ сжщото училище презъ 1896 год. присъединява се къмъ неговата света паметъ.

Рускова, учителка

Съръ, предс. комитета Гоце Дѣлчевъ

Поклонъ предъ светата паметъ на безсмъртния герой Гоце Дѣлчевъ отъ потомцитѣ на Отецъ Паисий и Неофитъ Рилски въ чистото родно мѣсто Банско учителствува Гоце презъ 1896 год. за да раздруса огъня на революцията подпаленъ отъ Паисий и легендарния Пиринъ като родна майка прие въ своитѣ дебри безстрашнитѣ герои другари. Скърбимъ, че поради липса на превозъ не можемъ да присъествуваме.

д-во Отецъ Паисий, Икономовъ

Съръ, предс. Дѣлчевитѣ тържества

Ние илинденцитѣ, живущи въ историческо Банско въ политѣ на легендарния Пиринъ, кждето чувствування днесъ великъ герой Гоце Дѣлчевъ пръвъ хвърли семето на бунта за свобода, като съжаляваме, че не можемъ да дойдемъ лично да се поклонимъ предъ свещенния му гробъ, молимъ Ви да предадете на събранието нашитѣ чувства на дълбоко почитание предъ паметъта на този великъ апостолъ на свободата на поробена Македония, дълбокъ поклонъ предъ неговото величаво дѣло. Вѣчна му паметъ.

Д-во Илинденъ

Съръ, предс. к-та Гоце Дѣлчевъ

Възпрепятствувани по независящи отъ насъ причини, присъединяваме се въ възпоменателното тържество по случай 40 год. отъ героичната смъртъ на първия измежду първитѣ македонски революционери, на най-пламенния борецъ за свободата на Македония, хвъркатия войвода отъ политѣ на легендарния Пиринъ. Стъ името на Банското гражданство и неговитѣ ученици приветствувамъ чрезъ Васъ всички поклонци на паметъта на Гоце Дѣлчевъ и славата му да пребъде.

кметъ Стефановъ

Съръ, предс. Илинд. организация

Поздравявамъ другаритѣ илинденци скърбящъ, че съмъ възпрепятствувенъ отъ немощи и не мога да се поклоня заедно съ васъ на гроба на безсмъртния Гоце, най-великия македонски революционеръ. Гоцевиятъ духъ и ние всички ще се успокоимъ, когато се закръгли и обедини България съ Гоцевото родно мѣсто и ония на Христо Матовъ, Лазо попъ Трайковъ и Чакаларовъ, съ полето на дейность на Марко Лерински и Лука Ивановъ, съ най-красивия градъ въ свѣта и съ българскитѣ светини. Св. Иванъ Бигоръ, Св. Намъ и Пречиста на Козма Пречистански, Софрони и Дяконъ Иосифъ. Великъ Богъ. Вѣрвайте и това ще бжде. Илинденци, бждете здрави!

Банки

Лозанчевъ

Съръ, предс. к-та Гоце Дѣлчевъ

Отъ името на основното учителство и отъ мое име въ ваше лице г-нъ председателю, поздравявамъ най-сърдечно комитета за отличната идея да се отпразднува въ слънчевия Съръ 40 годишнината отъ смъртта на великия българинъ Гоце Дѣлчевъ. Внушителния образъ на апостола е вне-

дренъ дълбоко въ будното съзнание на учителя и неговото име ще се мълви предъ идеитъ поколѣния презъ вѣковетъ. Да пребже славата на тоя храбъръ синъ на Македония, борящъ се съ цѣлото си буйно сърдце противъ поробителитъ на нашата скъпа Родина.

Бургаски срѣдищенъ у ль
директоръ *Златаревъ*

Сѣръ, к-та чествуване Гоце Дѣлчевъ

Скърбя, че по болестъ не мога да присъжт-
ствувамъ лично. Поклонъ предъ свѣтлата паметъ
на великия нашъ апостолъ. Пръвъ между първи-
тъ той бѣ бащата на четническата борба. Спо-
нямъ си Гоце като голѣмъ организаторъ, милъ
събеседникъ и другаръ до себеотрицание, звено
на интелигенция и народъ за борба противъ ти-
рана. Вѣчна слава на героя.

Скопие

Ципушевъ

Сѣръ, комитетата Гоце Дѣлчевъ

Сърдечно благодаря за поканата, дълбоко
съжалявамъ за невъзможността да посетя въз-
поменателнитъ тържества по случай 40 годиш-
ната отъ смъртта на легендарния революционеръ
Гоце. Дано неговиятъ примѣръ стане ржководна
звезда на днешната младежъ, частъ отъ която се
е отклонила отъ националнитъ идеали. Поклонъ
предъ паметъта на Гоце и плеадата борци, които
дадоха живота си за свободата на своята родина.

София

Стоянъ Филиповъ

Сѣръ, Илинд. организация

Поклонъ предъ паметъта на великия синъ на
Македония, Дѣлчевъ—Ахилъ—патриархъ на макед.
революционно движение. Слава и честъ на буита-
ритъ мои другари—Димитъръ Гоцановъ, Никовъ,
Лука попъ Теофиловъ и плеада революционери
строители на свободна Македония, радатели за
величието на българското племе. Благопожелания
за дълъгъ животъ на живитъ другари революц.

София

Ращановъ Илия, бившъ ржков. на
Сѣрския окр. револ. комитетъ

Лазаръ Томовъ, предс. Илинденци

Тракийскитъ бѣжанци и емигранти се прекла-
няме предъ паметъта и подвига на Гоце Дѣлчевъ,
кукушанина, който съ другаря си Лазаръ Маджа-
ровъ — и двамата синове на коравитъ българи въ
Солунско—е обходилъ нѣколко пѣти и цѣла Тра-
кия. Приветъ на събранитъ при лобното мѣсто на
Гоце — негови сподвижници и почитатели—съ по-
желание да се продължи борбата за освобожде-
нието на българскитъ земи дето е той работилъ
заедно съ неговия роденъ край. Да живѣе цѣло-
купна България, да живѣе Царя на българитъ.

София

Константиновъ
предс. д-во Тракия

Сѣръ, к-та Гоце Дѣлчевъ

Съ революционната смъртъ на легендарния
Дѣлчевъ и последователитъ му Македония въз-

креси свободата и обединението си къмъ майката
Отечество. Горноджумайскитъ македоно-одринци,
озарени и въздушевени отъ тази смъртъ и по-
двигъ жертвуваха се въ две войни и предъ много
години за общо народно благо. Днесъ, радвайки
се на сладка свобода и обединение, нека бждемъ
готови за всичко нужно за заякчаване и опозна-
нето ѝ подъ скиптѣра на Н. В. Царя Борисъ III.

предс. д-ръ *Пройковъ*

Сѣръ, к-та Гоце Дѣлчевъ

По-случай годишнината отъ Гоцевата героич-
на смъртъ, прекланямъ се отъ името на населе-
нието на Скопската областъ, предъ скъпата му
паметъ и име. Паметъта му да пребже въ вѣковетъ.

Д-ръ Раевъ
скопски обл. директоръ

Христо Костовъ Ангеловъ

Христо Костовъ Ангеловъ, роденъ въ с. Вел-
гющи, Охридско, презъ 1880 год., взелъ живо уча-
стие като куриеръ отъ селскитъ досетори, за което
се заклелъ. Носилъ е известно време храна на
селскитъ въстаници, но билъ заловенъ и битъ отъ
турцитъ. Следъ три месечно лѣкуване съ пушка
въ ржка е участвувалъ въ всички сражения съ
турския аскеръ, и се е сражавалъ при историче-
ския „Рашанецъ“ и пл. „Бигла“ съ дружината на
Андонъ В. Шибакъ отъ с. Велгющи. Днесъ Христо
се намира въ тежко материално положение, тъй
като е неспособенъ за работа, а е и боленъ.

Семейството му се състои отъ съпруга, едно
момиче и две деца.

Нека днешната младежъ последва дѣлото на
Христо!

Йосифъ Костовъ

Жертвитъ при потушаване на Илинденското въстание

(Продължение отъ кн. 4)

64. с. Вълкодере

Сжщия день и отъ сжщитъ войски е било нападнато и опожарено и село Вълко-дере. Изгорѣли 10 кжши, като предварително било ограбено всичко, което се намирало въ кжши.

Убитъ е билъ старецътъ:

† Тома Карамфиловъ, 100 годишенъ.

И на това село откарана е била всичката жива стока.

65. с. Лахци.

На 21 августъ тукъ минала много войска и опожарила 16 кжши отъ селото. При бѣгство отъ с. Шурленци убитъ е билъ.

† Тасе Ристевъ, 60 годишенъ.

Откаранъ е билъ и всичкия селски добитъкъ.

Презъ време на въстанието убийства сж били извършени отъ войскитъ и башибозука и по а ония села въ Ресенско, които не били опожарени именно:

66. с. Езерени.

† Мице Ивановъ, 40 годишенъ, убитъ отъ илявето.

67. с. Бѣла църква.

† Милошъ Бандаловъ, 75 годишенъ, убитъ на пжтя

68. Царедворъ.

† Коте Андоновъ, 60 годишенъ

† Никола Кокаревъ, 40 "

† Таневица Стоевска, 45 годишна

† Ристе Нуневъ, падналъ убитъ въ сражение.

69. с. Дърмени.

† Тасе Шутафевъ, 40 годишенъ

† Тасе Вельовъ, 45 год.

† Василь Гйоревъ, 65 год.

70. с. Янковецъ.

† Владимиръ Настевъ, 25 годишенъ

71. с. Стипано.

† Стоянъ Трифуновъ, 35 годишенъ

72. с. Отешово.

Сжстояло се само отъ една кжща, която била опожарена. Семейството ѝ било многобройно и върху женитъ сж били извършени скотски прояви отъ страна на башибозука.

Паднали убити като четници отъ разни села:

† Ристе Стойковъ, с. Прелюбие,
† Трайчо Георгиевъ с. Вълко-дере
† Видинъ Лазовъ, с. Лахци
† Темелко Петревъ, с. Прелюбие.

V

Изстжпления въ Демиръ-хисарско. Палежи и убийства.

73. Слѣпченски манастиръ Св. Иванъ.

турскитъ села: Мургашево, Прибилци, Обедникъ и Суходолъ на пжтъ за къмъ манастира на 13 августъ опожарили манастирския ханъ, приближили и до манастира но напраздно се опитали да влѣзатъ въ него, тъй като манастирското здание е солидна каменна сграда съ яки желѣзни врати. Ядосани отъ това, тѣ се спуснали по манастирскитъ хора, прѣснати изъ гората по работа и убили следнитъ отъ тѣхъ:

† Филипъ Цвѣтковъ,	50 год.	отъ гр. Битоля
† Диме Цвѣтковъ,	50 "	" с. Градище
† Спасе Митревъ,	28 "	" гр. Битоля
† Лазаръ Петровъ,	40 "	" с. Мрѣнога
† Евтимъ Охридски,	45 "	" гр. Охридъ
† Тале Бъчваровъ,	52 "	" гр. Битоля
† Ташко Бошевъ,	50 "	" — "
† Митре Николовъ,	25 "	" с. Слѣпче
† Стоянъ Котевъ,	16 "	" с. Загориче

Сжщия день били убити отъ разбѣгалото се население отъ околнитъ села следнитъ селяни:

† Ристе Димчевъ на 18 години отъ с. Лѣсково	
† Илия Тасевъ " 7 "	Стругово
† Спасе Нечевъ, " 55 "	Крагуево
† Иовче Нечевъ " 60 "	"
† Стефанъ Бошковъ, 60 "	Баница

Тоя пжтя досущъ било ограбено селото Слѣпче.

На 27 августъ многочислена войска и башибозукъ заобиколили манастира отъ всѣкъде, навлѣзли въ него и почнали да изнасятъ каквото намѣрили. Този грабежъ продължилъ, докато пристигнали офицеритъ, които забранили на войницитъ да изнасятъ манастирски вещи. Тукъ около манастира при с. Добромирово е била открита една, чета която подъ силния напоръ на войската се принудила да отстѣпи като е дала и жертви.

Отъ околнитъ села сж били убити при бѣгството:

† Павле Ристевъ, 25 годишенъ отъ с. Вардинс	
† Стоянъ Ристевъ, 20 "	отъ с. Баница.

74. с. Бѣлче.

Това село е броело само 8 кжши, и когато на 5 августъ презъ него минали башибозукъ и войски опожарили 8 кжши и отъ разбѣгалото се население убили:

† Тоше Ристевъ, на 40 години	
† Блажо Ристевъ, на 18 "	
† Стоянъ Ристевъ, на 50 "	

(Слѣдва)

Печатница „ПИРИНЪ“, София, ул Екз. Йосифъ, 38
Телеф. 2-40-12 Пор. № 120 /1943